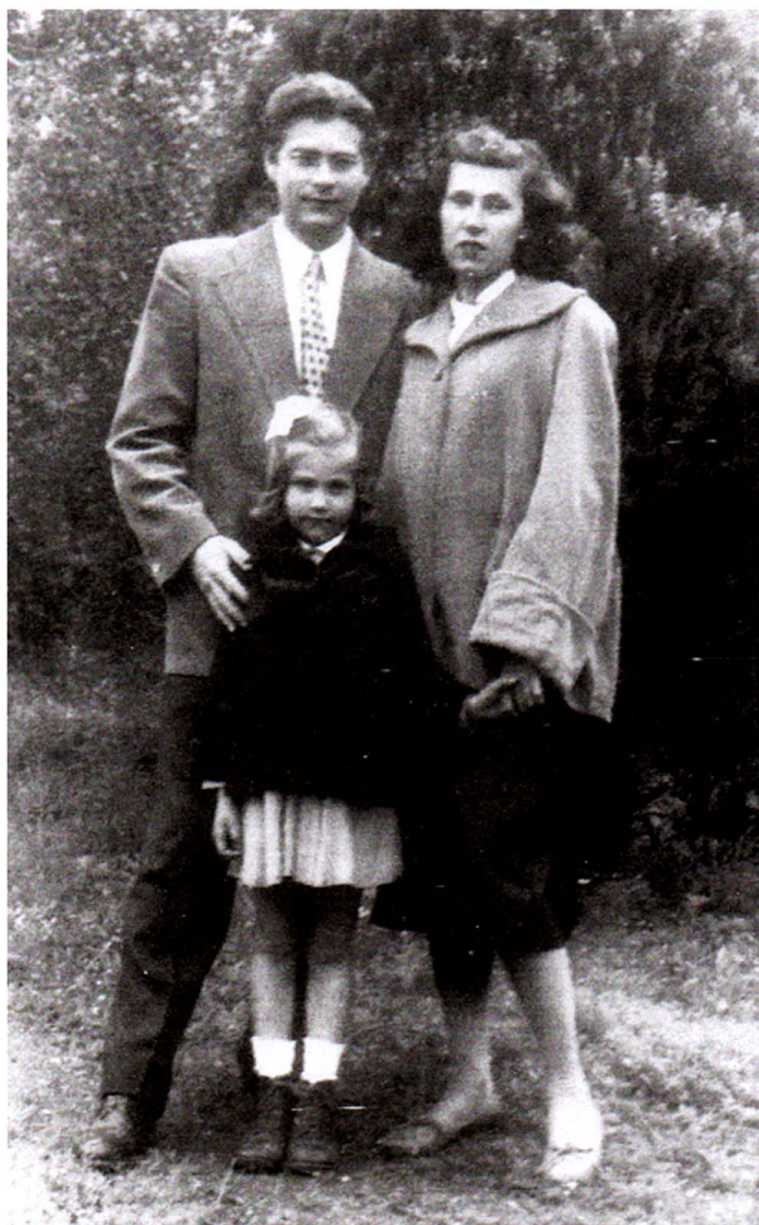
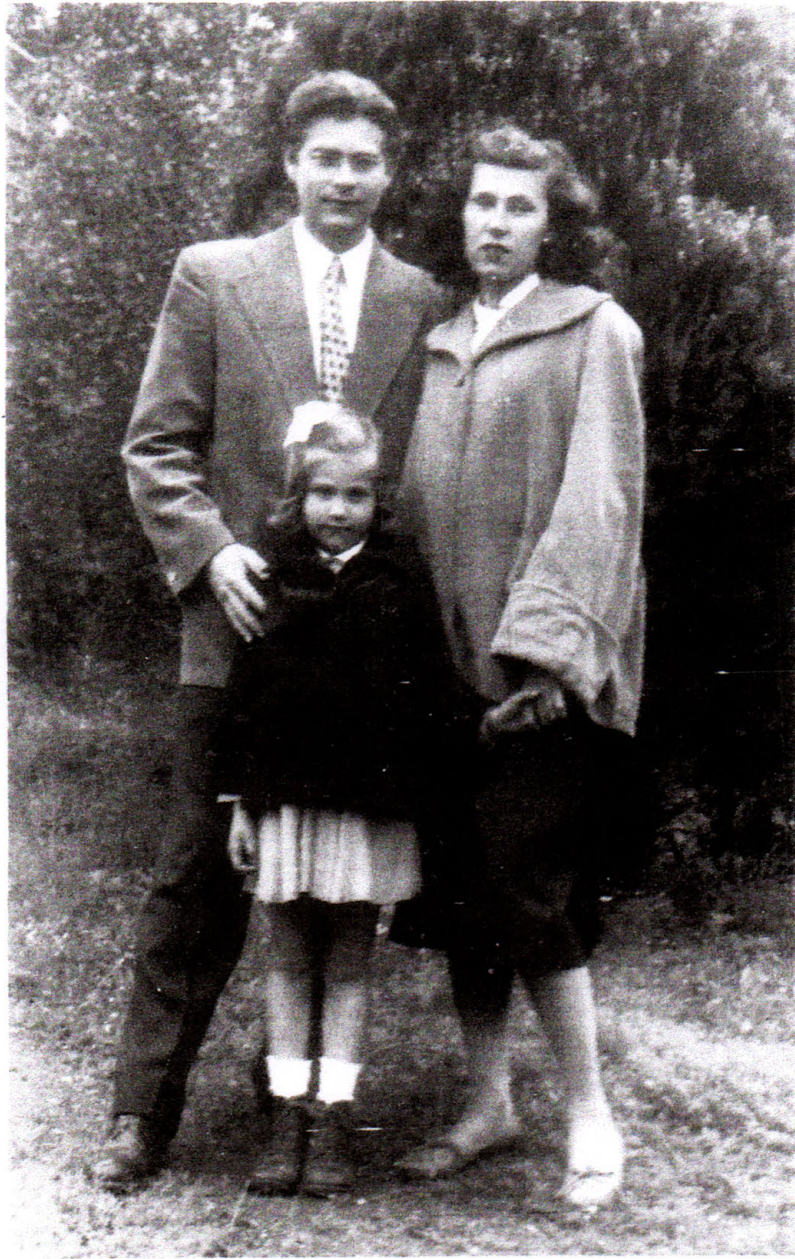

Gizella Boytar Franceschini

AZ ÚJ VILÁG FELÉ

Az új világ felé

Livella Bogtas Franceschini

1956 november

Budapest melletti kis kertvárosban a domb tetejéről a hideg őszi szélben összebújva három generáció; nagymama, mama és egy nyolc éves kislány nézték a kezdődő alkonyatban a város feletti füstöt, az akna becsapódási lángjait, s hallgatták durranó, robbanó dübörgéseit. Budapest kezdett a háború utáni rombolási sebeiből felépülni s most a beözönlő orosz tankok dúlják, rombolják ismét a várost. Jönnek befejezni letörni a forradalmat. Mily kegyetlen, túrhetetlen lehetett az a rendszer, mikor is egy maroknyi tízmilliós magyar nép fellázadt a kommunizmus és az orosz uralom ellen. Leverték, pedig a felkelő oldalra állt a rendőrség, határőrség és a katonaság is. Az országban mindenki fél, bujkál vagy kezd menekülni a határokon túlra. Félnék az elfogatástól, a bosszútól, a megtorlástól. Bűnük csak az volt, hogy szabadságra vágytak, szabadon akartak élni.

November 21.

Lassan egy hónapja, hogy kitört a forradalom. Azóta minden megbénult, leállt. Szállítás nincs, így az üzletek üresek, a legtöbb zárva van. Anyósom, Mami tanácsolta, hogy menjünk le az országúthoz, ott van egy bolt, amelynek a tulajdonosa jó ismerőse. Talán még van valami áruja, mert itthon a ház üres, minden ételt elfogyasztottunk. Együtt laktunk férjem öccsével, feleségével három éves kislányával, akit Anci nagyon szeretett. Legkedvesebb játszótársa volt.

Hűvös volt az idő. Magamra vettem meleg panofix bárány bundámat, fejemre a kalapom, majd felkaptam kis táskámat. Ancikámon meleg tréningruha volt. Ráadtam télikabátját, sapkáját, s elindultunk. Sajnos az üzlet, a ház, minden belakotolva, zárva volt, de előtte az országúton egy kis teherkocsi állt. Mondom Maminak: ha ez az ember bevinne minket Pestre, bemennék vele. Megnézném apámat, jól van-e, egy hónapja nem tudok róla semmit. Megszólítom a vezetőjét: elvinne-e? Mire Ő: ha van pénze, elviszem a határig is. Mamihoz fordultam: „Itt az alkalom, elmegyünk, szegény Mamiból kitört a tiltakozás az érvelés, hogy egy kicsi lánnyal egyedül nekiindulni a bizonytalannak, nem tehetem. Menjek magam, hagyjam itthon az unokáját. Megfogta Ancit, húzta magához. Kibontottam karjaiból, s próbáltam megértetni vele, hogy Ő az enyém. Ha én megyek, Ő is jön. Őt soha el nem hagyom.

A kocsi vezetője hangoskodott, sürgetett, hogy azonnal indulnunk kell, mert hét órától kijárási tilalom van. Senki nem lehet az utcán.

Nyúlt is Anci után, hogy vigye. Mami lekapta magáról a meleg sálát s a kislány nyakára tette, könnyezve belekötve szeretetet s a búcsú bánatát. A vezető már fel is kapta s beültette, engem tolva maga előtt. Így Mamival csak szemünk találkozott, melyből a könnyek mögül sugárzott az érzés, az elválás, a búcsú fájdalma. A kocsis vezetője gyorsan hajtott Pest felé, hogy beérjünk időben.

Éppen 7 órára értünk apám házához. A kocsis sem tudott tovább menni, így a közelben lévő üres telepre beállt. Figyelmeztetett, ha menni akarunk, hét órára legyünk a Podmaniczky utcában a megadott helyen, mert neki még három családot kell felvennie, akik szintén a határ felé tartanak.

Édesapám boldogsága nagy volt, mikor meglátott bennünket. Ölelésével és csókja áradatával halmozott el mindkettőnket. Veronika, apám ellátója vacsorát tálalt, majd Ancikámmal együtt bementek a szobába lefeküdni. Ketten maradtunk a konyhában. Elmondtam tervemet, s hogy hova igyekszünk. Apámban, még a levegő is bennakadt, csak a kitörő ellenkezés formálta szavait. Ezt nem teheted! A magad, s gyermeked életét nem teheted ki ily nagy veszélynek. Az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) már kezébe vette a hatalmat, szervezik a határvédő erőket. Fogdossák össze az embereket, főleg akik távozni akarnak, mert azok, szerintük bűnösök, akik résztvettek a forradalomban. Gondold át mindezt. Az osztrák határ fele végig lápos, mocsaras a vidék, keresztülszelve számtalan levezető csatornával. A zónát átmenni lehetetlen egy kis gyerekkel, ott csak a helyi ember ismeri az utat.

Édesapám, el kell mennem. Hallgass meg szeretném őszintén elmondani életem tragédiáját s férjem családjának nagy titkát. Hét éve hordom magamban e bánatot. Nem mondtam el neked, hogy megkíméljelek a fájdalomtól.

Hét évvel ezelőtt férjem rosszul lett. Anci akkor egy éves volt. Az Ideg- és Elmekortani Intézetben, Obsessive Compulsive Disordert és Schizophreniform Disordert állapítottak meg nála. Ez egy-két hónapi kórházi kezelés után tünetmentes lesz, ellentétben a Schizopreniával. Ezután az orvosi kar vizsgáztatta, szakmailag kifogástalannak találtál s visszahelyezték munkájába. Ez ismétlődő visszaesés: nyár végén, ősz elején jelentkeztek, a legkülönbözőbb zavartság jeleiben.

A mentőket lefizettük, hogy sötétedés után jöjjenek, hogy a szomszédok ne lássák meg. A kislányomat el kellett dugnom, hogy erről ne tudjon. Titkolni kellett a betegséget, mert abban az időben ez szégyen volt. Ezeket

a családokat elkerülték, féltek tőlük. Ez így ment évekig. Egy-két hónap kórház, utána folytatta orvosi praxisát. A nyár végétől már előre aggódtam, féltem, mert üldözési mániája fokozódott...

Az év többi hónapjaiban, mikor dolgozni járt s jól volt, udvarias, gyöngéd, kedves férj volt, kivel éltük mindennapi életünket, de ez az időszak szűkült, s üldözési mániája, gyanakvása fokozódott... Elképzelése az volt, hogy az úrből sugarakkal akarják az agyát tönkre tenni, tudását elvenni. A nyár végi rosszullétek idején pedig bennem látta azt, ki e távoli ellenséggel együtt működik.

Szeptember vége felé lementünk ketten a Duna partjára sétálni. Csendben meredt maga elé, majd vártalanul elkapta a hajam. Marokra fogva vonszolt be a hideg vízbe s közbe mondta, hogy előbb végez velem, mielőtt az agyát tönkre tenném. Nyomta a fejem a víz alá. Vajon kinek látott? Fejem a vízből kiálló sziklához verte. Nem tudom hogyan, de kiszabadultam a kezei közül. Futottam a legközelebbi faluig, ahol sógornóm szülei laktak. Ott azt mondtam, hogy felborultam a csónakkal. Adtak száraz ruhát, beragasztottam vérző fejem s hazamentem. Gyorsan átöltöztem, összecsomagoltam, Ancival együtt a vonathoz indultunk és bementünk apámhoz. Később sógorom jött be elmondani, hogy bátyja nemsokára hazajött miután mi elmentünk, s keresett minket, hogy hol vagyunk. Semmi emléke nem volt a történetekről.

Már az előző években, mikor ellenem irányuló támadásai sokszor kritikussá fokozódtak, anyósom és apósom, akik már régen elválva éltek, mindketten tanácsolták, hogy utazzak el valahova messzebbre, talán ez a férjemnek is jót tesz. Természetes, hogy ők a saját fiuk érdekeit nézték. Arra gondoltam, hogy Szegedre megyek Ancival, s utánanézek a lehetőségeknek.

Édesapám, szeptember végén mikor itt voltam nálad, hazudtam, szépítettem, amit tudtam. Láttam szemeidben, hogy nem hiszed mind, amit mondok, de nem kérdeztél. Bocsáss meg nekem. Most elmondok mindent; s mondtam-mondtam szívembe zárt hét év szenvedéseit, bánatát. Mily fájdalmas lehetett szegény apámnak hallgatni egyetlen lányának tragikus életét. Elmondtam férjem tervét is. A nyár végi kórházi kezelés után az orvos professzorok vizsgáztatásán ismét kitűnően átment. Kinevezést kapott a Szolnoki Kórház laboratóriumi főorvosának, amit december elsején kell elfoglalnia. Azóta csak egy gondolata van. A kórház

mentőszolgálatával a Vöröskereszt mentő csoportjához csatlakozni. Amint a határhoz ér, azonnal átszökik. Nyugaton, ott majd megértik.

Itthon senki nem ért vele egyet, s mindenki ellene van. Az anyja, a felesége is. Tehát elmegy, amint tud... Édesapám, nekem váratlanul jött ez az alkalom, tehát én megyekel hamarabb.

A mai napon mikor eljöttünk, az utolsó emlékem, hogy férjem ül az ebédlőasztalnál mézes diót szemezgetve s mikor meglátott, merev vad tekintettel nézett rám. Nem maradhatok mellette.

De nekem van egy másik súlyos okom, amiért úgy érzem, el kell mennem. A lányom jövője.

Most szállj velem vissza a múltba, mikor tíz éves lehettem, s te hoztad nekem a világirodalom remekeit, magyaráztad a térképet, együtt utaztuk a világot. Felépítetted bennem a vágyat, hogy utazzak, lássak. Te mondtad, a „a tudás hatalom”. Azután jött a Hitler rendszer, majd az orosz megszállás. Égették a könyveket. Pattogó szikrái szétszálltak, fekete füstje gyászként borult a tudomány hamvaira. Apám, évek óta elzártak vasfüggönnyel Nyugattól. Sem zene, sem irodalom, sem a tudomány újabb vívmányai nem jutottak ide. A könyvesboltok kirakatai marxista, leninista ideológiáival vannak tele... Az iskolaigazgató – Mami barátja – eljött, s jóindulatúan figyelmeztetett, hogy Ancit vegyük ki a „hit és erkölcsstan” oktatásból, mert neki azokat a családokat jelenti kell a pártnak, mint klerikális beállítottságúak.

Az egyetemekre, főiskolákra csak paraszt vagy iparos származású gyerekeket vesznek fel. Anci nagyapja a Röchling Acél magyarországi vezérképviselője volt. Acélnagykereskedő és szerszámkészítő üzeme is volt, Ancis apja orvos, én magam is azt tanultam. Te ipariskolában tanár vagy. Előbb vagy utóbb rájönnek arra is, hogy a Te édesanyád grófnő volt. Kislányom soha nem juthat be felsőoktatásba ilyen családi háttérrel. Édesapám, mit adhatok én a lányomnak ebben az országban elzárva a világtól. Tudom, féltesz, nem a karsz elengedni, de szíved mélyén igazat adsz nekem, engedj el. Kísérjen lelked, legyen velem az úton, akkor erős leszek és bátor. Szemébe néztem és vártam válaszát.

Megsimogatta a fejem és csak annyit mondott, hogy „lassan hajnalodik, és még van egy-két órád az alvásra. Nyugodtan pihenjél, felkeltelek, hogy időben kiérjünk a kocsihoz.” Így történt. Reggel még összeszedte a pénzét és bele tette a táskámba útravalóra.

A sötétszürke hajnalban a kihalt utcákon, gyorsan szó nélkül igyekeztünk a megadott helyre, hátra-hátra nézve, mint aki fél valakitől.

Odaértünk időben. A kocsi vezetője már várt, aztán jött a búcsúzás...

Szavakkal hogy is tudnám kifejezni érzelmeimet, végtelen szeretetemet, alázatos hálámat, és az elválás kínos fájdalmát? Kibontakoztunk ölelő karjaiból és felültünk a vezető mellé.

Míg élek emlékembe marad az a kép amint áll a fekete vas utcalámpa alatt, levéve ősz fejről kalapját, és a pirkadó hajnal és a lámpa fénye csillogott az ezüstös haján és hulló könnyein.

Aztán elindultunk, útközben három helyen szálltak fel hátra az utasok. Vezetőnk ponyvával takarta le őket. Alig hagytuk el Budapestet, előttünk az országúton láttunk orosz tankokat, kocsikat és katonákat. Vezetőnk hátra szólt, hogy síri csend legyen. Kiabáltak messziről a katonák, puskájukkal hadonászva: "stolj!", állj! Felhajtottam bundám gallérját, behúztam fejem, csak a szemem sarkából, néztem a történeteket. Ancikám félve hozzám bújt, s ahogy tudtam bundám alá bújtattam. Vezetőnk tudott oroszul. Mutogatta a papírokat. Úgy tűnt, hogy nem volt megfelelő, mert a katona igen hangos volt.

Már lépett éppen a kocsi hátulja felé, mikor vezetőnk egy literes vodkát vett elő. Az orosz, mint egy villám kapta el s dugta kabátjába – körülnézve, hogy észre vették-e, mert nyilván nem kívánt osztozkodni. Szigorú arca megváltozott, füléig érő vigyorral mondogatta, "Haraso tovaris, davaj!" – menjél, menjél, s intett a katonáknak, hogy adjanak szabad utat. Nagy kő esett le a szívemről, hogy ezt az ellenőrzést ily szerencsésen megúsztuk. Vezetőnk mondta: ne aggódjunk, mert van még nála vodka, amivel az orosz embert meg lehet venni.

Nagyobb izgalom nélkül haladtunk a győri országúton egy pár órát, aztán félre húzott s megállt. Pénzem felét odaadtam s érdeklődtem, hogy merre van a határ? – „menjenek csak itt balra azon az úton, míg majd elérik Lébényt, s azután lesz a határ. Mi el is indultunk. Láttuk amint a többiek is ugráltak le a kocsiról s fizették az útdíjukat. Már mentünk vagy fél órája, de a falunak nyoma sem volt. Egy lovas szénás szekér lassított le mellettünk s az öreg paraszt ember megkérdezte "hova megy azzal a kicsi gyerekkel?" Lébénybe, válaszolom. Jaj édes lelkem, szólalt meg az asszony, kapaszkodjanak csak fel a szekérre, mert az még ide van vagy tíz kilométer. Beértünk a kis falu főterére, ahol hálás szívvel mondtunk

köszönetet, s Isten áldásával búcsúztunk. Megkeresetem a gyógyszerterát s bementünk a patikushoz. Bemutatkoztam, hogy orvos felesége vagyok s elmondtam tervünket. Megtudtam, hogy a határ egy napi járásra van, de a mocsaras, nádas, csatornákkal átszelt vidéken, vezető nélkül lehetetlen átjutni. Megmondta a nevét és a címét a falu végén lakó embernek, a ki segítségünkre lehet. Kaptunk Aspirint s egy pár szem vitamintablettát. Megköszönve segítségét elindultunk a megadott címre. Ott a fészerben már volt néhány ember. A háziasszonytól vettem kenyeret s valami húsfélét, amit meg is ettünk. Az útra csak egy pár almánk volt. A vezetőnk mondta, hogy meg kell várnunk a naplementét. Ő fog elől menni s látótávolságra kövessük egymást. Öt óra felé indultunk, aztán csak szó nélkül mentünk. Egyszer-egyszer Ancimat felvettem az ölembe, de nem sokáig bírtam. Emberek tűntek fel mellettünk a sötétben, aztán lemaradtak, máskor mi maradtunk le. A koromsötét csillagtalán éjszakában csak követtem az előttem haladó sötét árnyakat. Helyenként végelláthatatlan őszi mélyszántás utáni megfagyott földeken kellett haladnunk. Ez borzalmasan nehéz volt.

A mély gödrök s kimagasló rögök közötti járásban a bokám nagyon megfájdult. Ancikámnak is nehéz volt, de nem panaszkodott. Azt hiszem, kicsi lába jobban, egyenesebben belefért a mélyedésekbe. Máskor meg befagyott nádasokon kellett áthaladnunk. Csak mentünk, mentünk, és mentünk. Éjjel tizenegy óra felé elértünk egy fészerhez, melyben széna volt begyűjtve. Mi ketten egy félreeső, csendesebb sarokba húzódtunk meg. Boldogan vetettük el magunkat s nyújtózkodva élveztük a fekvést. Ancikámnak odaadtam az utolsó almát, de az első harapásnál nem jutott tovább, mert az álomvilág elrabolta s békés nyugalomba ringatta. A másik végén a fészernak vidám hangoskodás volt. Odamentem. Akkor láttam, hogy mily sokan vannak. Becslésem szerint, lehetett vagy 40-50 ember. Körülnéztem, egy 16-17 évesnek látszó fiún kívül nem volt fiatalabb. Ennek a fiúnak a mamája büszkén dicsekedett, hogy a fia a legjobb focista az ifi csapatban s mily nagy jövő vár majd vár. Mikor is a férj csendben megszólalt: inkább tanulni kéne, hisz oly buta. Ráförmedt az asszony, hogy hallgasson, mert ő semmihez sem ért. A vitatkozótól tovább álltam. Ott láttam ismét a vezetőnket, ki vidáman dudorászott s ugyancsak részeg volt. Aztán egy másik csoport vezetőjének az útba igazítását hallgattam: amint magyarázta, a közelben van egy keskeny, de nagyon mély árku csatorna. Annak a másik oldalára kell átjutni. Egyetlen módja, csak haladni

mellette. Körülbelül négy-öt órás az út. Mikor a csatorna kezd kiszélesedni, ott majd meglátják a hidat. Az az Andai híd... Nevét onnan kapta, hogy azon keresztül vezet az út a határ felé s az osztrákoknál Andau az első kis város. Az emberek felszabadult boldogsággal beszéltek, egymást ölelgetve. Egy pár óra és szabadok leszünk. Egymást biztatgatták a sietésre, hogy hamarabb odaérjenek. Ancikám felé mentem, ki fölött egy fiatal szőke hölgy sírdogált. Mikor meglátott, kérdezte lányom korát. Mondtam nyolc éves. Sírva bánta, hogy nem hozta el az ő kisgyermekét. Odaért egy férfi, aki átölelve biztatgatta. Jól tetted, hogy ott hagytad. Ő törekeny és gyenge. Mit csináltunk volna vele e hosszú úton. Majd ha megteremtettük az új életünket, akkor kihozhatod. Ez az ember nem lehetett az otthon hagyott kicsinek az apja, mert ha az lett volna, a törekeny kislány ott lenne az apja karjában, ki segítően vinne.

A hangoskodás, a készülődés fokozódott.

A mai napig sem tudom magyarázatát adni annak a különös érzésnek, mely akkor urrá lett rajtam s kitartóan erősödött bennem. Néztem az alvó lányom, s csak annyit tudtam, valamit tennem kell. Mi nem mehetünk a hangoskodó csoporttal. Megszólítottam egy fiatalembert, akinek orvosi táskája volt a kezében s a közelében egy húszévesnek látszó ifjút. Összeszedtem minden meggyőző erőmet... Mondtam, hogy tudomásom van a határvédő ÁVH erők visszahelyezéséről. Egy ily hangoskodó nagy csoportot könnyen észre lehet venni, és elfogni. Ne tegyük ki magunkat ennek a veszélynek, ha már idáig eljutottunk. Mellénk szegült egy nálam idősebbnek látszó hölgy – a nevére nem emlékszem pontosan, de lehet, hogy Ili volt. Ő is helyeselte a különválást. Elmentem megkeresni, s meg is találtam a félig szundikáló részeg vezetőnket! Odahoztam a kis csoporthoz s próbáltuk rávenni, hogy segítsen. Mondta, hogy elvisz a mélyárkú csatornáig, de azon nem tudunk átmenni, kövessük az utat mi is a híd felé. Éreztem, hogy azt nem tehetem, valami végtelen erő s akarat hajtott, hogy arra nem, nem! De akkor mit tegyek? A sötét homályban, ahogy néztem, valami rúdfélét láttam a szénarakás mögött. Oda mentem s egy hosszú, foghiányos létrára találtam. Ez lesz a megoldás. Egy boldog meleg érzés vett körül, s ismételtettem. Köszönöm, köszönöm... Hálás érzésem biztos otthont talált egy meleg szívben, kinek gondoskodó lelke itt kísér... Meggyőztem a többieket, hogy vigyük a létrát.

Pénzem már nem volt, így a karórát ajánlottam, ami abban az időben nagy érték volt. Az orvosnak gondolt férfi kinyitotta a táskáját, melyben

egy fúvós hangszer volt, és tele volt pénzel. Mondta, hogy ő zenész. Bőven fizetett a vezetőknek csak hogy jöjjen velünk. Így megmaradt az órák. Rég elmúlt már éjfél, mikor felkeltettem Ancikámat s elindultunk; a két férfi, Ili, mi ketten és a vezetők. Közösen vittük a hosszú nehéz létrát. Házi készítésű volt, jó vastag fából. Körülbelül egy jó félórás menés után elértünk a csatornához. Valóban igen mély volt, de keskeny. Szerencsénk volt, mert a fagytól megkeményedett az árok széle, amin a létrának támaszkodnia kellett. Nem volt könnyű keresztbe fektetni. Sokáig ügyeskedett a három férfi míg végre sikerült.

Itt aztán vezetők jó hangulatban elbúcsúzott tőlünk, s mondta, hogy mikor kezd szélesedni a csatorna, ott figyeljünk egy keskeny kis árokra, azt kövessük, így tudjuk elkerülni a hidat.

Átmászni egy foghíjas létrán még felnőttek is nehéz, hát még egy nyolc éves kis lánynak. Próbáltuk megbeszélni hova tegye a lábát de mindenképpen nehéz és veszélyes volt.

A húsz éves fiatalembert Jánosnak hívták, ő ment elől, hátrafele mászva, s kezével Anci kezét biztosította, hogy jól markolja meg a fát. Én mögöttem voltam, a lábait helyeztettem. Hosszan tartott az átkelés de átértünk. Nem tudom, Anci hogyan emlékszik erre, volt e félelem benne? Én csak arra emlékszem, hogy szó nélkül csendben óvatosan rakosgatta kis kezeit és lábait.

Így hát a csatorna másik oldalán elindultunk. Ancikám nagyon álmos lehetett, mert feje mellére konyult, szeme pedig már csukva volt, de azért lépegetett, de mind gyakrabban összecsuklott. Felvettem a hátamra. A következő pillanatban feje a vállamra hajlott s fáradt szuszogása duruzsolt a fülemben. Így mentünk egy darabig. Az akarat végtelen, de az erő határos. Vittem, vittem magam, amíg majdnem összecsuklottam. János jött segítségünkre.

Anci karjait karunkba fűztük, másik kezünkkel a hóna aljánál emeltük meg egy kissé. Tovább aludt így lógva, de lába még álmában is gyakran lépkedett. Ha karunk elfáradt, Jánossal helyet cseréltünk. Jó darabig haladtunk így hármásban. Végtelenül hosszúnak tűnt ez az út a befagyott mocsarason. Nagyon-nagyon fáradt voltam. Gondolom hozzájárult Anci cipelése, végtelen vízhiányom, szomjúságom, felrepedezett szám, melyet a csípős, fagyos szél még fájdalmasabbá tett. Észrevettük a kis árkot, melyet vezetők említett, de az úgy tűnt, hogy visszafelé vezet, amerről jöttünk. Legalább a Hold kibújt volna egyszer is, hogy tudtuk volna merre van

kelet vagy nyugat, de csak a csillagtalan, sötét éjszaka volt körülöttünk. Egyszer csak látjuk, hogy a sötétségből közeledik egy alak. Nagy volt a boldogsága, hogy végre találkozott valakivel. Azt mondta, hogy Ő nem egy félős ember, fiatal korában bokszoló volt, de a sötétség, az ismeretlen, a végtelennek látszó mocsárvilág a síri csendbeli egyedüllét után úgy érezte már, hogy halucinál. A széltől hajlongó nádasban már katonát látott, és félelme remegéssé nőtt. Így boldogan csatlakozott kis csoportunkhoz, s közös határozattal elindultunk a kis árok mellett.

Ili összeroppant, levetette magát a Földre s hisztériás zokogásba tört ki, hogy egy lépéssel sem megy tovább. Bebújik a nádasba, vagy árokba és kipihen magát. Majd csak történik valami. Bizony történik. Próbáltam elmondani neki, mi az izomláz. Nem fog tudni megmozdulni a fáradságtól, és az izomfájdalomtól. El fog aludni és soha nem ébred fel, mert ebben a nagy hidegben megfagy. Nem hagyhatjuk itt, mert lelkünket terhelné a halála. Ő csak dobálta magát hisztériásan. Megkértem erős bokszolómat és a zenész fiút, hogy ragadják derékon, két karját a vállukon átfogják, s kezdjék vinni, míg maga is bele nem jön a menésbe. Sikerült magához téríteni. Nagyon fáradtak voltunk. Én is úgy éreztem, hogy nem bírom tovább.

Hajnali négy óra körül kutyaugatás csapta meg a fülünket. Mindannyian belevetettük magunkat az árokba, s félelem szállt meg bennünket. Hallgattunk, s lestünk a hang irányába. Akkor vettük észre, hogy valami hatalmas sátor körvonala rajzolódik bele a sötét éjszakába. A kutyák ugatása mintha távolodott volna. Zenész barátunk nem bírta tovább a lapulást, s azt mondta: „elmegyek körülnézni, van nálam vodka és bőven pénz. Ha tizenöt perc múlva nem jövök vissza, meneküljenek! Esküszöm, nem adom fel magukat!” Szívdobogva, egymást átölelve feküdtünk a jeges földön. Alig telt el néhány perc, barátunk halkán füttyentett, és sürgető karmozdulataival terelt minket egy kis őrház felé. Bementünk. Kellemes meleg ölelte át megdermedt tagjainkat. Egy nagy fazék tea volt a tűzhelyen. Mi csak ittunk, ittunk, mikor elfogyott, vízzel folytattuk. Egy békés, nagy farkaskutya jött Ancihoz hízelegni. Középkorú ember volt, aki őrizte a sátorba behordott nádat. Mondta, hogy a telep másik oldalán az ÁVH-nak és a határőrségnek van egy őrháza. A katonák kutyákkal járják a vidéket, disszidálókra vadászva. Körülbelül félóránként jönnek erre. Mondta, hogy nagyon siessünk innen el. Ha jönnek a kutyákkal, majd ő

becsalja őket egy kis kolbással, amíg mi messzebbre jutunk, így a kutyák nem fognak majd követni.

A határ körülbelül kétórai járásra van. Majd látjuk a határon túlról jövő fényeket. „Vasfüggönyt”, drótkerítést, ami már át van vágva, ledöntve. Jó szerencsét, és Isten áldását kívánva, mi hálás szívvel mondtunk köszönetet, és tovább mentünk. Az elején futottunk, de aztán már csak vonszoltuk magunkat. Azt hiszem már csak a remény tartotta bennünk azt a csepp erőt, mellyel lábainkat mozgattuk, hogy vonszolni tudjuk elgyötört testünket. Végre a távolból egy pislákoló fénycsóva villogott felénk. Tudtuk, az már a határon túlról jön. Összeszedtük minden erőnket hogy odáig eljussunk. Feltűnt végre a határárok. Boldogság sóhaja tört ki mindenkiből. Megfordultam a csillagtalan fekete éjszakába s egy végtelen fájdalom kínos kése vágott a szívembe s akaratlanul kitört belőlem a zokogás. Szerencsétlen Magyarország.

Itt születtem, itt tanultam meg a hazámat szeretni, s hozzá hű lenni. Ahogy a Szózat mondja: „Áldjon v agy v erjen s ors keze, i tt é lned h alnod k ell”. Nem Téged hagylak itt kék folyóiddal, felhő fölé nyúló nagy hegyek bérceivel, hanem az idegen elnyomó népet, ki ránk erőszakolja ideológiáját, elveszi szabadságunk, s ki írtja nemzeti érzésünket.

Hozzád hű maradok, tőled el nem szakadok, s ígérem vissza jövök. Ki tudja, talán életem vége felé itthon is maradok örökre, őseimmel együtt.

Most már csak az árkon kell átkelni. A többiek már átmentek, mi álltunk csak ketten Ancikámmal magyar földön. Ancit előre toltam, emeltem, a többiek meg felhúzták, aztán mentem én. Egyik lábam már a parton volt mikor a másik alatt beszakadt a jég s combig elsüllyedtem. Mindenki kapott utánam és kihúztak. Kegyetlenül égő hasító fájdalom vett erőt a lábamon de figyelmemet elvonta a reflektorfény mely egy pöfögő mezőgazdasági traktorral jött, körbevilágítva a határt, keresve egy-egy menekülőt kinek sikerült az átjutás. Odaért hozzánk. Felszedett a traktorhoz kapcsolt szénaszállítóra. Jó darabig haladtunk, míg egy nagy farmra értünk. Ott leraktak minket egy fészerbe. Szalma volt a földre hintve. Mindenfelé fáradt, kimerült emberek feküdtek. A terem végében asztalok, rajta nagy edényekben kakaó, tea, s vörös keresztet karszalagos hölgyek vitték körbe a meleg italokat a pihenő emberek között. Andau szó ütötte meg a fületem és figyelni kezdtem a beszélgetésre. Két életben maradt sebesült elbeszéléseéből megtudtam, hogy a híd felé közeledőket, s a rajta lévő embereket a lesben álló ÁVH-sok géppuskával lötték, s több mint 100

ember vesztette életét. Megelevenedett előttem az a vidám tömeg, egyenként láttam arcukat, reménnyel teli örömeiket.

Hol vannak? Mi lett velük, mind meghaltak? Mily hatalomnak, kegyetlen erőnek van joga elvenni életeteket, kioltani vágyakat, álmokat. Jogtalanul ítélkezni sorsok, életek fölött. Végtelen harag, bánat ülte meg szívemet. Rosszullét fogott el. Szédült a fejem. Fáradtságtól, bánattól, nem tudom. Ahogy lenéztem sajtó lábamra, akkor láttam, hogy megszámlálhatatlanul sok, hosszú vágással van tele, rajta apró megfagyott, rászáradt vércseppel tarkítva. Mikor a befagyott, lápos mocsárvidéken mentünk át, a nád, és a sás éles levele vágdosott össze. Fájni csak akkor kezdett, amikor az alattam beszakadt jeges vízből kihúztak, ahol még a jég is belevágott. Fájdalmam elszállt, amikor körülnéztem a fekvő, pihenő emberek között. Egyetlen egy valaki állt: egy kisgyermek. Kezét melengette kakaós bögréjén. Ez az egyetlen kisgyerek az enyém. Az én okos, bátor, hős Ancikám.

Nem pihentünk sokáig, mert autóbuszokra raktak minket s a közeli állomáson vonatra tettek. Bevittek Bécsbe. Itt vöröskeresztes nővérek jöttek, s mindenki kapott egy jó darab sajtot, kekszet, teát, kakaót és csokoládét. Nagyon-nagyon jól esett, nem is tudom hogyan bírtuk ezt a hosszú utat étel nélkül. Azt hiszem eszünkbe sem jutott, mert inkább csak a szomjúság gyötört mindannyiunkat.

Vonatunk kitolatott a város közelében lévő elosztó mellékvágányokhoz. Ott három vagonba mindenkit betuszkoltak. Minden ülőhely foglalt volt, de még tolták, nyomták az embereket. Zsúfolásig tele volt. A vonat jéghideg volt, ablakai jégvirággal vastagon befagyva. Dideregve húzódott össze mindenki. Én ültem, s Anci az ölemben összekuporodva didergett. Úgy tűnt mintha az elmúlt napok megpróbáltatásai most törtek volna ki rajta. Nyöszörgélt, sírdogált, hogy rosszul érzi magát, nagyon fázik, és álmos. Le akar feküdni és aludni szeretne.

Szegénykém csak mondta, mondta és közben keservesen pityergett. Közben az álló emberek is leültek a földre, egymás hátához támaszkodva. Egy talpalatnyi hely sem volt. Segítséget várva néztem fel. Mit tegyek Uram? Hova fektessem e kimerült fáradt kicsi leánykát? Akkor vettem észre, hogy a fapad ülése felett hálóból kifeszített csomagtartó van. Itt a válasz. Hálás sóhajom szállt fel. Levettem a bundám, felálltam az ülésre, fekhelyet csináltam, aztán felsegítettem Ancikámat, ki épp akkora volt, hogy a lábától a feje tetejéig belefért s nyugodtan kinyújtózhatott. Bebugyoláltam, csak az orra hegye látszódott ki. Békésen mosolygott,

laposakat pislogva csukta be a szemét. Hamarosan az álom ragadta hatalmába s vitte mesés birodalmába. Összekuporodva ültem vissza a hideg padra. Körülöttem az emberek nadrágban, pulóverben, meleg kendőben. Én háromnegyedes ujjú tiszta selyem kosztümben, kalapban, ronggyá szakadozott nylon harisnyában, szerencsére egy meleg bundacipőben dideregtem. A mellettem ülő férfi hosszú téli kabátja végét visszahajtván lábamra terítette és sajnálatlanul nézett végig rajtam. A másik oldalamon ülő férfi jóindulattal szorult mellém, karját, lábát az enyémre rakva próbált melegíteni.

Végignéztem magamon. Hogy is kerültem én ily öltözetbe ide? Visszagondoltam az elmúlt három napra...

November 21-én reggel szépen felöltözködtem s mivel semmi közlekedési lehetőség nem volt, úgy határoztam, hogy nekivágok gyalog, s bemegyek Újpestra a kerületi Egészségügyi Központba, ahol az ortopédián dolgoztam, hogy az elmúlt havi fizetésemet felvegyem, mivel itthon már nem volt pénzünk. Jó kilenc kilométer volt az út. Bent is csak lézengtek az emberek inkább csak a sebészetben volt nagyobb forgalom, ahova a kisebb sérülésekkel, sebesültekkel jöttek, vagy hozták be az embereket. Dolgom végeztével hazafelé indultam.

A vasútállomás felé vettem utam, remélve, hogy csak megy valamilyen szállítmány Vác felé, mely útba ejtené Alagot is. Szerencsém volt, már mozgásban volt a váci vonat, mikor felugrottam rá, így megmenekültem a hosszú gyalogúttól.

Hazaérve – mivel volt pénzünk – anyósom tanácsára készültünk elindulni élelemszerzésre. Benéztem elköszönni az ebédlőben ülő embertől. Ő nem szólt egy szót sem, csak bizalmatlan szemekkel nézett rám. Anci odament hozzám. Nem volt nagy kedve a hidegbe kijönni, de ő félretolta, s rászólt: "menj a mamáddal", természetesen, hogy velem jön, sohasem hagytam vagy hagynám el magamtól. Aztán lementünk az országútra, de bezárt üzletet találtunk s egy ácsorgó traktort az út szélén, melyen elindultunk az ismeretlenbe. Elegánsan, teljesen felkészületlenül indultunk el a körülbelül 35 kilométer hosszú hideg útra...

Hát így kerültem ide.

Lökést éreztünk, vasak csikorgását. Szerelvényünk elé mozdonyt kapcsoltak. Nagy volt az öröm, mert tudtuk most már jönni fog a meleg. Álltunk még vagy egy-két órát, mire elég gőz képződött s a kis szerelvény

vége elindult. Most már jó meleg volt. Mindenki kezdett mozgolódni, nyújtózkodni, velem együtt. Közben elszaladt ez a nap is. Késő délután volt. Mindenki elpilledt a melegben s a legtöbben elaludtak.

Vonatunkat többször félretolták a mellékvágányokra, hogy a menetrendszerinti járatok szabadon futhassanak tovább. Éjfél felé járt az idő, amikor Linzbe érkeztünk. Ott a Vöröskereszt szolgálat jött fel a vonatra. Mivel tömve voltunk, így kézről kézre adogattuk tovább a kekszet és a csokoládét, aztán nagy tejeskannákból (nagy fém tartály, amiben annak idején a tejet szállították) egy pár zománcozott bögrébe töltötték, s osztogatták a meleg teát. Mindenki szomjas mohósággal ürítette ki bögréjét, majd teletöltve adta tovább. Anci kekszadagját félretettem, nem zavartam meg álmában. Egész éjjel utaztunk, többszöri félretolt ácsorgással. Rajtam is erőt vett a fáradtság és elaludtam. Hajnalodott amikor felébredtem. Fogalmam sem volt, hogy merre járunk, merre visznek. Gyönyörű havas tájon, csillogó hatalmas hegycsúcsok között haladtunk. Vége aztán megállt a vonatunk Innsbruck külső vágányai között. Ancikámat felkeltettem, aki átaludta az egész utat.

Osztrák vöröskeresztesek terelték a népet egy csoportba s nagy buszokon vittek bennünket Solbad Hallba, egy nagy laktanyába. Lehattunk vagy három-négyszázan. Hosszú ideig tartott, mire a főépület irodájában regisztráltak bennünket. Kaptunk egy cédulát, rajta vöröskereszttel, s nevünk mellett „Ungar Refugge” megjegyzéssel.

Ez november 24-én volt. Nagy barakkokba irányították az embereket. Egymás mellett sorakozó ágyakkal, minden elválasztó lehetőség nélkül. Nagy hangoskodás, alkudozás volt az elhelyezéssel kapcsolatban az ágyak körül. Barátok egymás mellett akartak maradni. A szonyok nem a kartak férfiak mellé kerülni. Már az ajtó közelében álltunk, mikor megfogta a karomat az egyik irányító osztrák, s vitt magával. A barakk előtt egy külön kis épületbe vezetett, ahol öt fekhely volt. Két emeletes, és egy külön ágy. Nagy vaskályha is volt benne, ami kellemes meleget árasztott. Hálásan köszöntem kedvességét. Fiatal barátunk, János vett észre bennünket, s örömmel üdvözöltük egymást. Az osztrák ember megkérdezte, hogy hozzánk tartozik-e, mert akkor ő is itt maradhat. Természetesen vállaltuk e hirtelen kapcsolatot. Egy kedves házaspárt hoztak még be, így öten lettünk szobatársak. Reggelenként sorban álltunk egy darab kenyérért, vagy zsömléért s egy bögre kávéért... Késő délután pedig egy katona stílusú

ebédlőben, nagy edényből osztották a sűrű levest, tele babbal, krumplival, gyakran még hússal is.

Egyik reggel a sorban állásnál láttuk, hogy egy gyönyörű Mercedes Benz kocsni áll meg az iroda épület előtt, melyből egy elegánsan öltözött férfit segített ki a sofőr. Aztán a telepvezető s az ismeretlen férfi elsétált a sor mellett, mint aki szemlét tart felettünk.

Egy kis idő múlva jött a gondnokunk és közölte, hogy az XY úr, a nevére nem emlékszem, aki a Mercedes Benz kocsni gyár igazgatója, minket választott, hogy meghívjon egy kávéra s egy beszélgetésre.

Első kézből szeretne értesülni a forradalomról, az oroszok bevonulásáról, s a felkelés leveréséről.

A gyönyörű limuzinnal suhantunk ki a telepről, mindenki bámulatára, bár azt hiszem én voltam a legjobban meglepve, hogy miért engem választott? Talán mert bundás, kalapos öltözetemmel kitűntem a tömegből? Vagy csinosnak talált? Igaz, akkor 29 éves voltam. Vagy aranyos kislányom arca fogta meg figyelmét? Innsbruck felé tartottunk. Egy elegáns kávézó-cukrászdába mentünk, ahol beszélgettünk, keverve az ő magyar tudását az én hiányos német tudásommal. Magyarországon született, gyerekkorában került ki Ausztriába. Mindenről kérdezett. Szeretetét és aggodalmát fejezte ki népe iránt. A forradalommal kapcsolatban elmondtam, amit tudtam. Nagyon szomorúan hallgatta, ahogy meséltem a békés kezdetét a tüntetésnek, amely véres forradalommá fokozódott. Az egyetemi ifjúság, a fiatalok felvonultak Bem majd Petőfi szobránál és ott felolvasták a nép követelését.

Utána a Rádió épületéhez mentek de akkorra már nagy tömeg gyűlt össze, hogy felolvassák a rádióban a nép kívánságát. Ott kezdődött a lövöldözés az épületből. Az ifjak kövekkel és ököllel megvívott közelharc során bevonultak az épületbe. Az egész város megmozdult. Az asszonyok is összeálltak több százas tömegekben, gyerekekkel együtt felvonultak a Parlament elé. A többi téren is gyűlt a tömeg himnuszt énekelve, irredenta verseket szavalva, és a nép kívánságát hangoztatva. A válasz az volt, hogy a környező épületek tetejéről az ÁVH-sok tüzet nyitottak. Hullott a nép, eltiporva a beléjük fojtott szabadságvággal. Ezzel elindult a lavina. A katonaság a nép mellé állt, szétosztották a fegyvereket, a börtönöket megnyitották...

A tizenöt-tizenhat éves gyerekek rakták a barikádokat, dobálták a Molotov koktélokot. A nép, a katonaság, a rendőrség összefogva harcolt az ÁVH-

sok ellen. A felkelő nép győzelmét csak az akadályozta meg, hogy behívták az orosz hadsereget a forradalom leverésére. A túlerővel nehéz szembeszállni. Leverték a felkelést. Fogdosták össze az embereket, aki tudott, kimenekült az országból.

A vendégül látóm csendben végighallgatott. Nem is igen kérdezett ezután, de érezni lehetett rajta fájdalmát a népe iránt.

Aztán beszélgettünk az én tervemről. Figyelmeztetett: ha az USA-ba megyek, ott karrierem, pénzem is lehet, de ha kultúrát akarok, jöjjenek vissza Európába. Ne olvadjak bele a népek „katlanába”. Legyek hű a tradícióhoz, s tartsam meg az egyéniségemet. Ezt őszinte szívvvel megígértem, s be is tartottam. Közben Anci suttozta, hogy az elé rakott tortaszeletekből már nem tud többet enni. Én meg csak biztatgattam, tömjed a hasad, ki tudja mikor látunk ismét ilyen lakomát?

Innen azután elmentünk egy illatszerboltba, ahol bevásárolt részünkre mindent, ami a hölgyek részére szükséges. A fogkefétől a krémeken át a babahintőporig mindent...

Azután visszavitt a telep irodájába, jelenteni, hogy meghozott mindkettőnket. Én szeretettel, és hálás köszönettel búcsúztam. Gyengéden átölelt s kézcsókkal kívánt „jó szerencsét”. Ahogy kiléptem az irodából, jöttek a kíváncsiskodók. Ki volt az az úr? Mit akart? Honnan ismerem? Stb... Siettünk be a lakrészünkbe, ahol „intézkedtem”, mivel nálam volt a luxushoz szükséges szer.

A telepnek volt egy közös zuhanyzója. Egyik nap a férfiak, másnap a nők használták. Keskeny válaszfalak mögött sorakoztak a nyitott zuhanyok. Ott tolongott a sok meztelen nő egymást siettetve, mert csak néhány óráig volt melegvíz. Egyedüli tisztálkodásra ott nem volt alkalom.

Na de most megoldom! – mondtam Jánosnak, s a másik szobatársnak, hogy a telep egyik végén egy raktár van, ahol láttam vödröket s egy nagy fémből lévő tartályfélét. Csináljanak jó nagy tüzet, hordjanak vizet a vödrökbe, melegítsék meg, s egymás után megfürdünk. Cserébe adok sampont és fogkrémet. Anci volt az első. Utána én. Hajat mostunk, tisztálkodtunk, majd kimostuk a fehérneműnket.

Nagyon-nagyon jól éreztük ezután magunkat. Vacsoraidő volt, mire mindannyian készen voltunk a fürdéssel...

Másnap az irodában, hosszú sorba állás után mindenkinek a neve mellé írták, hogy hova szeretne disszidálni. Mi bemondtuk az USA-t elsőnek, Hollandiát másodiknak, mert azt az információt kaptam, hogy ott a nők

nincsenek túlsúlyban, s gyermekes anyák minden segítséget megkapnak az államtól.

Következő napokban jó kedvvel álltunk ismét sorba, mert kaptunk harminc shillinget. Begyalogoltunk Innsbruckba. Ez december 6-án Mikulás napján volt. Az üzletek tele voltak csokoládéval és Mikulás-díszekkel. Egy egész napot ott töltöttünk. Megcsodáltunk a templomokat, a szép, osztrák stílusú építkezést, és a belváros elegáns negyedét is bejártuk.

Az egyik üzletben egy csodálatosan szép barnás-drappos, krémszínű kis kötött, rakott szoknyát találtam. Drága volt de mindkettőnknek tetszett, megvettem. Legyen Ancikám a legszebben öltözött kislány, hátha még egyszer eljutunk egy szép kávézóba. Annyi pénzem maradt, hogy egy vekni friss kenyeret, egy hagymát és két banánt kaptam érte. János házi zsírt vett, otthon a kályha tetején, pirított hagymás zsíros kenyérral fejedelmi lakomát csaptunk. Desszertnek a banánt fogyasztottuk el.

Reggelenként új reménnyel ébredtem, hátha ma megtudok valamit. Hosszú időt töltve sétálgattam az iroda körül, várva, hogy valamelyik tisztviselő – akikkel már összebarátkoztam – kijön, hátha hallott valami új hírt; meddig maradunk itt? Van e még kvóta az USA-ban, merre van a többi tábor, kiket visznek először? Nem szeretnék itt maradni Ausztriában. Arra emlékszem, hogy Anci keze mindig a kezemben volt, mindenhova cipeltem magammal. Így teltek a napok a táborban, állandó feszültséggel és reménnyel.

A magyarok nemzeti sportja a futball, az olimpián aranyérmet is nyertünk. Ha egy pár fiatal összeáll, máris rugdalják a labdát. A telep ifjai is azt tették. Hozzájuk álltak az osztrákok is. Így kezdődött, hogy megalakult a két csapat és kihívták egymást egy meccsre. Szombaton a solbad halli iskola melletti sportpályán összegyűlt a tábor népe. Megkezdődött a küzdelem.

Mindenki kiabált biztatgatta a kedvenc játékosát. Összefutottam Ilivel, aki szintén a táborban volt, de idáig valahogy elkerültük egymást. A helyi ifjúság egyik munkatársa, egy magyar származású ember is ott volt, aki összebarátkozott velünk, és fényképet csinált rólunk, egy harmadik csinos fiatal szőke lánnyal együtt, akit nem ismertünk. A másnapi újságban megjelent a cikk a két csapat küzdelméről, a magyar drukkolókról, és a fénykép hármunkról; Ili, a szőke lány és én: magyar menekültek, „Ungar Refugge” aláírással... Nem a mi csapatunk győzött. Hivatkoztak a fiúk a hiányos felszerelésre, hogy még jó cipőjük sem volt, de kértek egy új meccset a következő szombatra. Meg is kezdődött a kivonulás, drukkolás,

hangoskodás. Úgy éreztem magamat, mint egy kis középiskolás a háború előtti években, mikor egy kedves ismerősünk nagy családjával együtt kivitt engem is egy híres Fradi meccsre, ahol felszabadultan integettem, kiabáltam a többiekkel.

Ezt a meccset megnyerték a magyarok. Ekkoriban kaptuk a harminc shillinget, melyen a legtöbb férfi italt vett. Nagy volt a vigadalom, az ünneplés a telepen. Az alkohol hatására felszabadultak az érzelmek. Több börtönből szabadult ember is volt közöttünk.

Ott hallottam, hogy a forradalom alatt a szabadságharcosok kinyitottak a börtönöket és a politikai foglyok így szabadultak ki. Mesélte az egyik, hogy rabruhában rohantak az utcába menekülve, félve, hogy utánuk jönnek-e. Nem tudták, ki a segítő, ki az ellenség. Elzárva a világtól, nem sokat tudtak a forradalom kimeneteléről. A kapukból emberek jöttek ki cipővel, ruhával, az emeletekről is doboltak le holmit, úgy hogy mindannyian át tudtak öltözködni civil ruhába, és akkor irány a határ.

Az italozás fokozódott. Emlékszem, két ember már egymásnak is ment, mikor szétválasztották őket az egyik vádolta a másikat, hogy ő nem volt politikai fogoly, hanem köztörvényes bűnöző. Nem is nagyon tagadta, inkább azt bizonygatta, hogy akit fejbe vert, az megérdemelte, ő ártatlan, akit ezért elítéltek. Emlékszem egy házaspárra, összeborulva ittak és sírdogáltak, hogy mennyi mindent hagytak otthon s mikor lesz megint valamilyük. Majd lesz, mondta az ember. „A lényeg, hogy együtt vagyunk. Szeretjük egymást. Összetart a szerelmünk, s együtt majd mindent megteremtünk.”

Nekem is volt valakim, a kivel azt hittem örök boldogságban éljük majd együtt az életünket. Az orvosi egyetemen ismertük meg egymást. Magas, fess ifjú volt. Nagy tudású, tudományos beállítottságú, intelligens, három nyelvet beszélő, aki az orvosi egyetemet summa cum laude-val végezte. Egymásba szerettünk. A gondolataink is megegyeztek.

Éreztük, az Isten egymásnak teremtett bennünket... 1947-ben megesküdtünk. Házasságunk után egy évvel együttlétünk koronája Anna lett. A következő évben jelentkezett Frigyesnél a betegség tünete. Egy év boldogság, s utána az aggodalom, a bánat, rettegés a nyár végétől, mikor a visszaesések a legkülönbözőbb formában ismétlődtek. Talán ez volt nekem előírva; a Sors bőven osztotta rám a kegyet. Elhalmozott boldogsággal. A kölcsönös szeretet, együttérző felemelő érzésével. Álmodoztunk, terveztünk – ha szűk határokon belül is –, de a mi álmunk

volt, a mi életünk szép kezdete. Egy év. Egy év a Sorstól, hogy megmutassa, ilyen is létezik, ilyen is van., hogy aztán elvegye, s megtanítsa az életre. Keménynek, erősnek lenni, a problémákkal szembenézni, megoldani, s ha utamba kerül valami meleg gyöngédség, valami szép, valami jó, azt hálával megköszönni és a szívembe zárni.

Minden vigaszom, örömöm a lányomban volt. Sajnos nem lehettem vele sokáig, mert el kellett mennem dolgozni. Kettőnk jövedelméből is csak igen szerényen tudtunk megélni. Már reggel azon törtem a fejem, milyen kifogással szabaduljak meg a „termelési” értekezlettől, vagy a marxista-leninista tanok ismertetéséről. Majdnem minden délután ez volt a program. Egy extra órát bent maradni, az amúgy is hosszú, kilenc órás munkanap után. Szombaton is dolgoztunk, tizenkettőig. Anyósom, Mami látta el Ancit. Sokszor előfordult, hogy reggel még aludt a kicsim és este már aludt. Nagyon fájdalmas időszak volt ez számunkra.

Családunkra egymás után jött a rossz, a bánat. Említettem, hogy apósom acél-nagykereskedő volt. Háborús időben ez az egyik legfontosabb anyag a fegyverkezés, a hadászati eszközök készítéséhez. E mellett egy kis szerszámkészítő gyára is volt. Nagyon gazdag ember volt. Minden vagyonát aranyba, Napóleon érmékbe és aranytömbökbe fektette. Ennek elrejtési helyéről csak ő és második felesége tudott, akitől volt két fia. Anyósomtól, Mamitól is volt két fia. A háború végén, az új kommunista kormány megalakulásával kezdődött az államosítás. Minden privát tulajdont elkobozták s az állam tulajdona lett. Akiknek nagyobb háza volt, annak meghagytak két-három helységet, de a többit kiutalták az új párttagoknak, akik többnyire vidékről felhozott egyszerű földmunkások voltak. Egyenruhát kaptak. Hatalmat. Ezek többségéből alakult az ÁVH. Ezek az életükkel védték az új rendszert, amely kiemelte őket. Gyűlöltek, gondolkodás nélkül irtották elnyomójuknak, ellenségüknek vélt gazdagokat.

Apósom acél nagykereskedését becsukatták, a következő években az üzemét államosították. Egyik napról a másikra el kellett hagynia. Ez testileg, lelkileg igen összetörte... Rövidesen kapott egy szélütést. Ezzel tudott beszélni, járni, csak egyik keze volt gyenge.

Körülbelül három évre rá kapott egy második ütést de ez már súlyosabb volt. A fiúk kérték apjukat, hogy mondja meg, hol van az arany, de ő szellemileg nagyon gyenge volt. Nemigen tudott beszélni és nem is emlékezett semmire. Rövidesen a harmadik szélütés el is vitte... A négy

fiú felkereste a feleségét, hogy ossza szét az aranyat. Különböző kifogásokat találva, mindig csak halasztgatta, még saját fiai előtt is titkolta. Egyszer aztán eltűnt. Nyoma veszett. Fiai se tudták megtalálni. Rossz indulatú, önző, kegyetlen asszony volt. A fiúk apja halott volt, így tőle nem tudtak meg semmit. Nemsokára a felesége is meghalt, magával vitte a nagy értékű arany hollétét.

A telepen némi tekintélyem lett, mert már mindenki tudta, hogy ki volt, az az úr, aki minket ki vitt. Az iroda vezetője is, ha meglátott, udvariasan üdvözölt. Egyik nap közölte, hogy a Zugspitze-hegy völgyében elterülő Lermoos városban, amely egy igen előkelő síelő hely, van egy holland hotel, amelynek a tulajdonosa jótekonyságból meghívott néhány gyermeket anyát vendégségbe. E telepen én vagyok egyedül kis gyerekekkel, így ő ajánlott engem. Két nap múlva legyek itt reggel. Busz jön értünk, ami elvisz. Az Alpok csodálatos szerpentes utain, csillogó hegycsúcsai között haladtunk. Szállingózott a hó, a hegy csúcsa fölött ragyogott a nap, a hófehér táj szinte szikrázott a visszaverődő nap sugaraitól, oly szép volt ez, mint egy csodálatos álmovilág. Megérkeztünk a szállodába, ahol tizenkét anyát láttak vendégül, gyermekeikkel. Szép szobánk volt fürdőszobával. Közösen vacsoráztunk az étkezőben.

A hotel gondnoka, vagy igazgatója köszöntött bennünket, aki egy fess, erős, nagy ember volt. Minden este odajött üdvözölni. A negyedik napon küldött értem, hogy menjek be az irodájába. Maga mellé ültetett egy szófára s kérdezgetett, mint aki mindent meg akar tudni rólam. Nem volt szimpatikus. Be akartam fejezni a beszélgetést s mondtam, hogy mennem kell, mert a kislányom nem szoktam egyedül hagyni, s le akarom őt fektetni. Gyorsan felpattantam s ott hagytam. Másnap este, már késő volt, Ancikám már aludt, én olvasgattam, mikor jött az egyik személyzet, hogy az úr hivat. Nem mehetek, mondtam, mert a kislányom nem érzi jól magát. Rövidesen visszajött, hogy majd ő itt marad, de nekem mennem kell, mert az úr parancsolja. Ancimra csuktam az ajtót s az úrhoz mentem, ahogy a szolgáló nevezte.

Állva maradtam a szoba közepén. Ő odajött s minden bevezetés nélkül közölte, hogy engem választott barátnőjének. Ott lakhatok a hotelban, és majd segítek neki a vendégek ellátásában. Mérgesen törtem ki, hogy én nem maradok itt. Mit képzelsz rólam, mit gondolsz, ki vagyok én? Mire ő elkapott s vasmarokkal szorította a karomat, aztán válaszolt; „maga egy senki, se hazája, se családja, egy menekült, akinek semmije nincsen. A

kezemben van, s akkor toloncoltatom vissza, amikor csak akarom” de hogy ő jó hozzám és hogy majd felkarol. Éreztem forró (kellemetlen) leheletét az arcomon. Szikrázó szemei szinte szúrtak. Másik kezével átölelte a derekam és hatalmas felsőtestével rám hajolva tolt a szófa felé. Megijedtem, méreg s egy végtelen erő lett urrá bennem. Bölcsőbbnek kell lennem, én jobb vagyok, mint ő. Nekem kell győznöm. Karommal, mellyel toltam, átöleltem a nyakát. A kezemmel megsimogattam az arcát. Alázatos szemekkel szelíd hangon kértem bocsánatát. Belátom, igaza van. Csak hálával tartozhatok egy ily jóságos, nagyszerű embernek, hogy pártfogásába vesz, és hogy segít rajtam. Bambán állt előttem egy pillanatig, aztán át akart ölelni de megállítottam a karommal. Várjon. Ne most... Adjon egy éjszakát, hogy álmodjak, tervezek. Holnap este itt leszek, boldoggá teszem s bebizonyítom hálám. Közben hátráltam az ajtó felé, ahonnan még csókot dobtam kezemmel s gyorsan kisuhantam.

Reggeli után lementünk a ház elé sétálni. Az őt köszöntött s figyelmeztetett: „csak saroktól-sarokig menjenek, el ne vesszenek, mert az igazgató úr felelős magukért”. Lassan lépegettünk, nézelődöttünk, a saroknál visszafordultam. Az őt nem láttam, visszament a kis fülkéjébe. Akkor aztán befordultunk elkaptam Ancikám kezét, a drágám nem kérdezett semmit csak szedte a lábait, futottunk, ahogy csak tudtunk a következő utcáig. Ott leállítottam az arra jövő személykocsit s megkértem, amennyiben Solbad Hall felé megy, elvinne e minket is. Nagyon kedves ember volt. Innsbruckban lakott. Felvitt a családjához. Kis kötő-szövő üzemük volt. Megkínáltak kakaóval és kaláccsal. Anci kapott egy kis kötött trikót, én húsz shillinget. Aztán beültetett a kocsijába s letett a solbad halli laktanya előtt. Megköszöntük kedvességét, és elbúcsúztunk. Bementünk a majdnem üres telepre. Alig lézengett pár ember. Benéztem a kis házba, ahol laktunk. Az is üres volt. Rohantam az irodába, hogy megtudjam mi történt. A vezető csodálkozó arccal fogadott. „Nem is értesítettek, hogy magukat ma visszahozzák!” Bölcsen hallgattam. Elmondta, hogy az elmenetelünk után jött a parancs a telep kiürítésére. Az USA-ba menőket a salzburgi nagy katonai telepre viszik, ma volt ennek a csoportnak a kiürítése. Nem rég vitték őket ki a vonat állomáshoz.

Néhány nap múlva karácsony, mikorra a katonák, ügyintézők hazamennek, s csak január hatodika után jönnek vissza. Az itt maradt emberek, ausztriai letelepedést kértek. Szívem a nyakamban lüktetett, most mit tegyek? Próbáltam meggyőzni. A szívéhez szólni, hogy a segítségét valahogyan

elnyerjem. Kifejtettem végtelen aggodalmam, hogy mit tennék itt hetekig, vagy még tovább egy kis gyerekekkel, mire egy új csoport verődne össze az amerikai szállításra. Ha addig a magyar menekültek részére adott kvóta be nem telne. Belátta, megértette kilátástalan helyzetem, mosolyogva megfogta a kezem.

Szívemnek hízelgő kedves szavai után mondta, hogy segít nekem, mert megérdemlem, mivel én voltam egyetlen igazi hölgy a telepen. Gyorsan intézkedett, rövidesen előállt egy munkásokat szállító kocsis, siettetett a beszállással és a kocsis vezetőjének adta a parancsot, hogy igyekezzen a vasútállomásra, mert nekünk el kell érnünk a salzburgi szerelvényt. Köszönetmondás után, beugrottunk a kocsiba. Az állomásra érve, rohantunk végig a pályaudvaron. Könnyű volt megtalálni a vonatot, mert az ablakból kilógó magyarok hangoskodó szava, messze vízhangzott az üvegkupola alatt. Felszálltunk, helyet szorítottak nekünk, s alighogy elhelyezkedtünk el is indult a vonat.

Az elmúlt két nap eseménye pergett le a szemem előtt. Minden megoldódott magától? Véletlenül? Vagy oly bátor voltam? Ügyes voltam? Nem egészen. Valami erő, valami végtelen nagy szeretet kellett, hogy vezéreljen, segítsen döntéseimben, cselekedeteimben.

Késő éjszaka volt, amikor megérkeztünk Salzburgba. Az állomástól busszal vittek be egy hatalmas amerikai katonai telepre. Egy hangos, nagy teremben kaptunk egy ágyat, ahol fáradtan összebújtunk. Az agyak között kifeszített kötélén lógó lepedő volt a válaszfal. Szerencsére Ancikám azonnal mély álomba merült, s nem hallotta a lepedők mögött zajló párok szeretkezését, családok veszekedését. Viták, nyögések, horkolások bábeli zűrzavarát.

Reggel körbejártunk, terepszemlét tartottam, érdeklődtem. Megtudtam, hogy másnap, december 22-én az utolsó nap „szűrése” után a katonák hazamennek az ünnepekre, s csak január elején jönnek vissza. Egy nagy épületben volt ez a személyi igazolás, hogy kit fogad be a USA. Istenem segítsél, be kell, hogy jussak holnap abba az épületbe, hogy az utolsó csoporttal innen kivigyenek. Elviselhetetlen itt a helyzet. Nem maradhatunk itt. Ancikámmal kétszer is elsétáltam a két épület között, ahol aludtunk, és ahol a vizsgálatot, szűrést végezték. Biztos akartam lenni, hogy jól jegyezze meg, mert reggel, ha felébred, egyedül kell majd utánam jönnie. Ugyanis elhatároztam, hogy kora hajnalban odamegyek, így elsőnek jutok majd be. Anci utánam jön, együtt bemegyünk, gondolom

simán leigazolnak, hiszen bűnös előéletem nem volt, s párttag sem voltam. Így gondoltam, de nem így történt. Hajnalban négy óra körül ébredtem fel. Minden ruhadarabomat, amim volt, magamra vettem, mert nagyon hideg decemberi éjszaka volt. Nem én voltam az első. Öt férfi topogott, ugrált kezükkel hadonászva, mint aki a hideget akarná maga körül messze űzni. Beszédbe elegyedtünk, de nem sokáig, mert a szánk is nehezen mozgott a fagyos szélben. Aztán kezdtek többen szállingózni. Hat óra fele már tömörödtünk. Igyekeztem a kapu előtt maradni, de oldalról jött a tolakodás. Hiába harcoltam, mindig jobban és jobban nyomtak vissza. Oly szorosan álltunk, hogy a karom már nem tudtam megmozdítani, de oldalról még mindig nyomultak be s a közepe szorult hátrafelé. Harcoltam, amíg tudtam, s értelmet láttam. Közben kivilágosodott. Borzalmas nagy tömeg gyűlt össze. Lehattunk több százan. Vajon hány ember jut be, s hányat tudnak egy nap leigazolni. Feladtam a harcot s kezdtem hátra fele húzódni, hogy kijöjjek e szoros embertömegből. Jókor tettem, mert nem messze megláttam Ancikám ijedt, tanácstalan arcát. Amint harcolt a tömeg ellen, mindenáron be akart furakodni, meg rugdolózott is, hogy valahogy hozzám jusson. Örült mikor meglátott. Be kell jutnunk. Be fogunk jutni, de hogyan? Körül sétáltuk az épületet. Tudtam, hogy nyolckor nyitnak. Mikor másodszor is elindultunk, az épület oldalán láttam egy vasajtót. Vészkijárat lehetett. Vártunk egy kicsit, hogy közel legyünk a nyitási időhöz. Közben Ancit biztatgattam, szedje össze kis angol tudását – öt éves kora óta egy angol tanár járt hozzá, nyelvoktatásra, amiről persze senki sem tudott. Erőltettem, hogy emlékezzen arra a szóra, hogy „beteg”. Elsorolta drágám az összes versikét, de ez a szó nem volt benne. Eljött az idő. Kapunyitás előtt kellett cselekednem, amíg bent nincsenek elfoglalva. El kezdtem kopogni az ajtón, majd ököllel verni. Jó idő eltelt, mire kinyílt, s egy hatalmas mérges arcú fekete katona kiabált rám. Aztán megszólaltam. Nem érthette, amit mondtam, de érezhette hangomon a könyörgést, láthatta szememben a könnyek csillogását, esdeklő mozdulatom, ahogy lányom fejét simítom. Aztán csak alázatos könyörgéssel néztem nagy sőtét szemébe, mint aki várja a kegyelmet. Nem szólt egy szót sem, csak megfogta Anci kezét, behúzta s bezárta mögöttünk az ajtót. Mi voltunk az elsők. Egy nagy épület egyik részében egészségügyi szűrés volt. Kikérdeztek mindenkit egészségi állapota felől. Többekről tudó röntgent készítettek.

Másik részen magyarul beszélő katonák, civilek vették fel az adatainkat a vöröskeresztes „Ungar refugee” kártya bemutatása alapján. Ez legalább egyórás kihallgatás volt, rengeteg kérdéssel; személyi, tanulmányi, foglalkozási, főleg politikai nézetekkel kapcsolatban. Ezen is túl voltunk. Hosszú várakozás után behívtak, hogy „igazoltak”. Kaptam egy fehér kártyát, az USA-ba való belépési engedélyre. Adataim mellett, foglalkozásom: „intern – szigorló”. Így lettem regisztrálva.

Késő délután volt, mire mindenem túl voltunk. Irányítottak, hogy melyik épületbe menjünk, ahol vacsorát kaptunk. Nagyon jól esett a meleg falat az izgalmas, fáradságos nap után. Éjfél fele járt, mire a leigazolt csoportot, két buszra való embert kivittek a vasútállomásra.

Amire odaértünk, beszálltunk, elszaladt az idő s hajnalodott mikorra a vonat elindult Németország felé, a müncheni nagy amerikai katonai bázisra. A határnál órákig álltunk. Minket is igazoltak. Büszkén mutattam a fehér kártyám.

Volt időm átgondolni az egyhónapos ausztriai eseményeket. Találkoztam értelmes, kedves jóindulatú emberekkel, kik segítettek hosszú utunkban. Aki engem akart kihasználni, tévedett, túl jártam az eszén. Bátor, okos kislánnyal végig csináltuk e hosszú utat s már idáig eljutottunk. Köszönjük a Szeretetnek, az erőt adó gondviselésnek. Ígérem, hogy visszajövök s végiglátogatom a járt helyeket.

Húsz évvel később:

Itt most előreugrok a jövőbe. Húsz év múlt el. Új életem volt a második férjemmel, aki az US Airforce orvos ezredese volt s akit a zweibruckeni német bázisra osztottak be, ahol két évig laktunk. Mindenfelé utaztunk Európában, innen bejártuk azokat a helyeket, táborokat, ahova a menekülési utunk alkalmával kerültünk.

Átéltém a történeteket még egyszer. Az emlékek megelevenedtek s betöltöttek szívemet. A katonai bázisokat megszüntették, lebontották. Egyedül a solbad hall-i barakkok álltak a bejáratnál egy piros csíkos sorompó volt, amit az őr kézzel irányított – mi nem vártuk meg, míg az őr felhajtotta, mindig alatta bujtunk át. Most is ott állt, csak a piros halványult el rózsaszínné, de az emlék változatlanul él. Férjem csodálattal hallgatta, őszinte szimpátiával, tiszteletbeli elismeréssel értékelte mindkettőnk hosszú, fáradságos útját, amit az 1956-os forradalom idejében tettünk. Így váltottam be húsz év múltán ígéretemet.

December 23-án este fele járt, mire a müncheni nagy táborba beértünk, ahol beosztottak helyünkre. Fehér lepedős, szép ágyat kaptunk s a zuhanyozóban mi voltunk egyedül. Élveztük a csapkodó meleg vizet, amelyből az elmúlt hónapban ritkán volt részünk. Itt hosszú pados ebédlőben kaptunk bőven finom ételt, de figyelmem a számok bemondására összpontosult. Ugyanis mindenki kapott egyet. A nap folyamán bemondtak számokat, s hogy hol gyülekezzenek. Ezeket buszra rakták, s vitték ki a repülőtérre. Egész nap vártam, de hiába. Korán lefeküdtünk.

Anci mindjárt elaludt. Néztem békésen alvó szép nyugodt arcát. Vajon mi van a fejében, szívében? Miért nem kérdezte meg csak egyszer is: Miért jöttünk el? Meddig megyünk? Hova megyünk? Mint aki egy ködvilág közepén van, csak fogja a kezem és követ. Eljön az idő, amikor egyszer mind ezt számon kéri. Vajon megérti-e, hogy amit tettem, meg kellett tennem. Volt-e jogom kiszakítani őt a békés otthonából, kitenni fáradságos utaknak, hosszú utazásoknak, táborból táborba való vetődéseknek, idegen nyelvű emberek között lenni, s ami még előtte van, egy új kontinens, új nyelvezetével, idegen iskolájával. Joga lesz a vádolásra. Uram, nézz le rám! Hiszen én is egyedül állok itt e nagyvilágban. Senki sincs mellettem, csak ez a kislány, aki az enyém. Ha bűnhődnöm kell, büntess, de ne vedd el tőlem a jóérzést, szeretetet, mert akkor semmim sem marad.

Lepihentem én is, de nem sokáig, mert felhangzott a mi számunk. Ancimat felkeltettem, gyorsan felöltözködtünk, siettünk a kijelölt helyre. Ott álltak a buszok. Amint megtelt, elindult a repülőtér felé. Közben hirtelen nagy hóvihár támadt, erős szél kavarta, verte a busz ablakát, alig tudtunk haladni. Nem tudom meddig mentünk, de a busz visszafordult. A német sofőrtől érdeklődtem, mondta: a repülőgép ilyen időben nem tud felszállni, vissza kell menni a táborba. Pánikszerű izgalom suhant végig rajtam. Istenem, idáig eljutottunk. Ne engedd, hogy itt elakadjunk. Derüljön ki az ég, jussunk el az óceán másik oldalára, az Új kontinensre, ahol új életet kezdehetünk. Segíts, hogy egyszer már utunk végére érjünk. Visszamentünk, Ancit lefektettem.

Lementem egy hallba, ahol egy kis kápolna volt. A magyarok gyülekeztek, várva a magyar papra, aki majd éjféli misét tart. Hallottam az Andau nevet ismét. Odafigyeltem, az, aki beszélt mondta, hogy visszaállították a határvédelmet, de az emberek még mindig próbálkoztak a menekülésre.

Mikor egy nagyobb csoport volt a hídon, az ÁVH-sok felrobbantották, s lelőtték az embereket. Hasító fájdalom vágott megint a szívembe, mint november 23-án.

Miért kellett ismét annyi embernek meghalnia, kiknek csak az volt a vágyuk, hogy szabad földön, szabadon élhessenek.

Megérkezett a pap, s mi bementünk a kis kápolnába. Tele volt e kis Isten Háza hazájukat vesztett, szomorú magyarokkal. Fájdalommal gondoltunk vissza arra, ami mögöttünk maradt: az otthon, a család, a barát. Félelemmel néztünk elébe az ismeretlen jövőnek. A pap beszélt a szeretetről, ami bennünk van, a reményről, ami eltelt, s a becsületről és jóságról, ami segíteni fog az Újvilágba való beilleszkedésbe. Aztán elénekeltük a Himnuszt. Senki szeme nem maradt szárazon. Utána csendben szétozlottunk, ki-ki a maga helyére. Lefeküdtem Anci mellé, hajnali négy óra volt, amikor ismét mondták a számunkat. Újra útnak indultunk. Elállt a havazás. Gyönyörű, hideg, karácsonyi éjszaka volt. Megérkeztünk a müncheni katonai repülőtérre. Áhítattal csodáltam a hatalmas, propelleres „vasmadarat”. Felmentünk és elhelyezkedtünk.

Végre-végre hangos, erős zúgással elindult. Futott-futott aztán szállt fel a felhők fölé a csillagos tiszta ég felé, s vitt minket az ismeretlenbe, egy új világ felé. Itt ismerkedtem meg először az amerikai emberrel, egy katonával. Az osztrákok, németek merevnek tűnő ridegsége mellett, e katonák gyengédek, udvariasak, segítséget nyújtó „óriásoknak” tűntek. Emlékszem egy magas feketére, aki etetett minket. Tálon hozta a jobbnál, jobb de számunkra soha nem látott ismeretlen ételeket. A pulyka mellett édes krumpli, cranberry, brokkoli. Na és a „pumpkin pite”. Kóstolgattuk, de nem igen ettünk. Ancinak hozott tejet, aztán Coke-ot, majd más fajta szódákat. Megsimította fejét, nem értettük mit mond, de érezni lehetett a szeretetét, ahogy tömte, etette volna azt a szegény kis menekült gyereket.

Karácsony este érkeztünk meg a New Jersey katonai repülőtérre, ahonnan bevitték minket Camp Kilmer katonai telepre (azóta azt már bezárták, lebontották). Egy kellemes meleget árasztó, nagy hallba vezettek, ahol gyönyörűen feldíszített karácsonyfa állt, sok-sok ajándékkal. Mosolygó, „boldog ünnepeket” kívánó katonák intézkedtek. Mindenki kapott ajándékot, főleg csokoládékat. Anci kapott egy szépen becsomagolt dobozt. Csoportba állították a népet, s vitték elszállásolni különböző, több ágyas barakkokba. Mi is köztük álltunk, várva sorunkra. Jött egy magasabb rangú katona, akinek tisztelegtek, körbe járva osztogatta a parancsokat.

Meglátott minket, oda jött, meghajtotta fejét, mint aki köszönt, aztán kedvesen mondott valamit. Én mosolyogva néztem rá, nem tudtam, mit akar. Egy kicsit várt, de mivel nem mozdultam, megfogta a karom, s vezetett. A nagy terem sarkában volt egy kis helyiség. Kinyitotta az ajtót, bevezetett, aztán mosolyogva megint mondott valami szépet.

Erre aztán én is mondtam hálás szeretettel szépet, és köszönetet. Kézfogással, meleg pillantással búcsúztunk s minden értelmetlen szó kedvességét ontva, értelemmel szívünkben maradt. Két ágyas meleg, tiszta, privát kis szobát kaptunk. Mivel érdemtelmem-e kegyes gondviselést? Nem tudom, de köszönöm.

Emlékszem a nagy ebédlőre, ahol a tálunkra rakták a salátát, friss zöldséget, ami Európában a téli időben elképzelhetetlen volt. Itt kezdtünk ismerkedni emberekkel, mindenki mesélte a maga történetét. Egyik nap, amikor vittük a tálunkon az ételt az asztalhoz, a tévéhíradó-csoport készített felvételt a magyar menekültek ellátásáról.

Ancit választották, amint viszi a megrakott tálat az asztalhoz. Kétszer is megismételték vele, s közbe biztatták, hogy mosolyogjon. Büszke, és boldog volt, hogy őt filmezték.

Különböző módja volt a menekültek elhelyezésének. Toborozással, vagy az egyházak segítségével. Nagy vállalatok jöttek ajánlataikkal az emberek toborzására. Emlékszem a pennsylvaniai szénbánya kiküldöttjére, amint felállt a pódiumra, s kért száz embert. Elmondta, hogy milyen specialitású és hány munkásra van szüksége. Felsorolta ajánlatát: az első három hónapban ingyen munkásszállás, előre adnak pénzt élelemre stb... Adott egy óra gondolkodási időt. „Aki vállalja, jöjjön ide aláírni a szerződést”. A buszok kint vártak s már vitték is őket Pennsylvaniába. Aztán az autógyárak megbízottjai jöttek hasonló ajánlatokkal, s azonnali szállítással. Így a tábor gyorsan kezdett ürülni.

Itt futottam össze ismét Jánossal, aki boldog, zavart állapotban volt. Mondta, hogy egy roppant elegáns texasi milliomos hölgy akarja őt magához venni, akinek egy hatalmas farmja van. „Nem tudom, hogy örüljek vagy féljek, vajon mit akar majd ott velem csinálni?” Kívántam neki a legjobbakat, aztán meleg öleléssel elbúcsúztunk. Ez volt az utolsó, hogy láttuk egymást. Szeretném megemlíteni, hogy itt találkoztunk Jávor Pál színésszel, aki részt vett a fordításban, s mindenben segítségére volt a táborban lévő magyaroknak.

Mivel mi nem illettünk bele e toborzó csoportba, így elmentünk az egyházak segítségéhez. Külön csoportot képviseltek a katolikusok, reformátusok, zsidók stb. Így kerültünk egy görög katolikus, családos lelkészhez, kit Father G-nek hívtak. Ő szponzorált tizenöt magyar családot. Mindannyiunk részére szerzett lakást Newark, N. J. tizenkét emeletes, városi házaiban. Kaptunk egy két szobás, szép kis lakást. A Salvatiom Army berendezte használt, de tiszta bútorokkal.

Élelem is volt a hűtőben. Három hónapig nem kellett lakbért fizetnünk. Ez 1957-ben volt, mikor „jó világ” volt Amerikában. Öt dollárért egy heti élelmet tudtam vásárolni, és tizennégy cent volt egy gallon benzin.

Közelünkben volt a Saint Lucy privát iskola. G atya megkérte a Super Matheriort, hogy jótékonysági alapon vegyék be Ancit. Befogadták, sőt adtak egyenruhát, cipőt, könyveket. Így kezdte el Anci Amerikában az iskolába járást, az oktatást. Szegénynek nehéz volt a beilleszkedés. Idegen nyelv, idegen szokások. Aztán beletörődött e rendszerbe, barátai lettek. A következő évben osztályelső lett „super honor roll”-on a mit a nyolcadik osztályig tartott.

Magyarországon a forradalomnak eredménye volt, az újonnan alakult, Kádár János által vezetett kormány alatt enyhült a nyomás, s így Nyugattal megindulhatott a levelezés, bár a legtöbbet felbontották, cenzúrázták. Végre apámmal is levelet tudtam váltani mindkettőnk megnyugvására, örömére.

Szeretnék apámról egy pár sort írni.

Édesapám olasz származású, szülei Észak-Olaszországban, Trentóban és Veronában születtek. Nagypapám Emmánuel Franceschini. Nagyanyám gróf Countes Veronica Gyappay Koppany Franceschini. Nagyapám híres szobrász és „ornamentális” volt. Az 1800-as évek vége felé jöttek át Észak-Magyarországra, ahol a Homonnay kastély építésében vett részt. Az ő csoportja alkotta minden márványdíszítését az épületnek: lépcsők, erkély, erkélyt tartó szobrok, szökőkút, stb... Itt született apám.

Tragédia sújtotta a családot.. Négy gyermekük volt: Mária, János, Carlo, – az apám –, és Gizella, akitől a nevem örököltem. Veronica a nagymamám meghalt, Gizella születése után, valami komplikációban. Ezt röviddel megelőzően nagyapám Emmánuel is elhunyt.

A négy árván maradt gyereket szétválasztották és különböző menhelyekre tették be. Apám a szegedi árvaházba került. Innen családok vettek ki

gyerekeket, mert az állam pénzt adott ezért. Borzalmas életük volt ezeknek az árváknak. Kicsi Gizellát, a részeg „nevelő” apja halálra verte. Szegény apám sorsa is igen szomorú volt. Mint rabszolgát tartották, dolgoztatták kimerültségig. Az egyik ilyen családnál volt egy másik árva kisgyerek, Veronica. Együtt szenvedtek, nőttek fel, egymást segítve, mint jó testvérek. Édesanyám halála után ő volt az, aki apámat ellátta egészen élete végéig. Ő volt elindulásunk előtt az utolsó este apám lakásába, ki vacsorát adott, s vitte Ancit lefektetni. Apám e szomorú életből megszökött. Alig volt tizenhat éves, és beállt katonának az első világháborúba. Ott összefutott egy másik Francschinivel, János bátyjával, akiről semmit nem tudott, s azt hitte már halott. Életük végéig tartott közelségük, s testvéri szeretetük.

Húsz éves volt mikor hazaért a háborúból. Apámnak csak négy elemi iskolai tanulmánya volt. Beiratkozott esti oktatásra. Tanult szorgalmasan, elvégezte a középiskolát, és szabadegyetemre is járt. Közben szakmát tanult: lakberendező, díszítő, kárpitos. A Szakmai Főiskolán instruktorként, majd tanárként. Édesanyámat, Ábrahám Erzsébetet vette feleségül, aki fiatalon harminckilenc éves korában, vese komplikációban elhunyt. Apám volt az első Yogi Budapesten, akiről tudok. Még nyolcvankét éves korában is, a reggeli gyakorlatok között, ott volt a fejenállás. Nyolcvanhárom éves korában aztán egyik este lefeküdt, örökre békében elaludt.

Mamival is megindult a levelezés. Legalább öt levél álcázott szavainak az összerakásával tudtam meg, hogy mi történt Anci apjával. Ő is átjutott a határon. Megsérült, megbetegedett. Különösen viselkedett, mert a rendőrségre került és onnan vitték a kórházba. Mikor jobban lett nagyon elesettnek, magányosnak, gyöngének érezte magát.

Elment a Magyar Követségre, mea culpázott, belátta, hogy tévedett, mikor elhagyta hazáját, s visszakérte magát. Így otthon kíméletes ítéletet kapott. Két év szabadságvesztéssel a Gyűjtőfogház orvosaként kellett dolgoznia.

Itt megemlítem a vele történeteket.

A kiengedése után három évvel összeköltözött egy hölgy ismerősével, a kapcsolatból két fiú született, kik még ma is Kanadában élnek. Évek múltán, ahogy idősödött, zavartsága mérséklődött. Egy „kiégett”, nyugodtabb természetű ember lett, de rögeszméje, ha mérsékelten is, de megmaradt. Kedvenc időtöltése a festés volt. Nagyon szép, „primitív”

stílusú képeket készített, melyből jó pár díszíti lakásunkat. Együttlétük meglehetősen viharos volt, de már mindkettőjük meghalt.

1957 végén apámtól megérkezett a szomorú hír, hogy anyai nagyapám az én ideálom, tanítóm nyolcvanhét éves korában elhunyt. Nagy tudású olvasott, bölcs ember volt. Visszaemlékeztem a bariton csengésű szép hangjára. Hat éves lehettem, mikor koromnak megfelelő mese formában mondta el Shaucer Canterbury meséit.

Itt Amerikában, mikor lányom idézett a versből, akkor jöttem rá, hogy én ezt ismerem. De honnan?

Iskolában ezt nem tanították, ilyen könyvet nem olvastam. Akkor megelevenedett előttem nagyapám, amint meséli. Sok híres író könyvének témáját már nyolc éves koromban ismertem, mint szép, vagy szomorú történeteket. Felnőtt koromban, mikor e könyvek kezembe kerültek, történetüket felismertem, akkor jöttem rá, mily bölcs volt nagyapám és mily gazdaggá tette irodalmi tudásomat.

Az 1800-as évek vége felé a Dél-Magyarországon lévő Reál Gimnáziumnak volt tanulója, és érettségi után Angliába ment, ahol mestere lett az új tudományoknak, a gépészetnek, a gőzgépeknek és az elektromosságnek. Visszajövet a magyar nagyurak harcoltak szolgálataért, hogy az ő kastélyukban gyűljön ki először a fény, és gépesítve legyen uradalmuk.

Szeretnék visszamenni a múltba az emlékek szárnyán mikor én kis lány voltam, hogy idevarázsoljam azt a világot, s az előtte lévőt, amit nagyanyám elbeszéléseiből tudok. Ismerjétek meg Ti is. Oly nemes volt, oly szép volt, oly rég volt.

1933 Budapest, Keleti Pályaudvar. Mikor a nőknek hatalmas szelű kalapjuk alatt, rövid ondolált hajuk laposan simult a fejükre és sima szoknyájuk vagy tíz centire lógott le a térdük alá. Mikor minden utcasarkon, az első világháborúból ott maradt, félkezű vagy féllábú hadirokkantak kéregettek. Mikor a rosszul öltözött, gyári munkás újságpapírba csomagolt kenyerét vitte, s meggyötört, fáradt szemmel nézett arra, aki aktatáskával járt. Akkor én hat éves voltam. A pályaudvar tolongó népe között talán én voltam a legboldogabb, mert én nem a lézengők, hanem az utazók közé tartoztam, aki végre-végre hazamehet, igazi otthonomba, az Édenkertbe, ahol a boldogság honol, ahol a hullámos tormalevelek már várnak rám, hogy nagy szelű kalappá formálódjanak a

fejemen, s nagymamám kötényéből a legújabb divatú hosszú szoknya simuljon majd rám.

A vonat elhagyja Biatorbágyot. Nem sokára megérkezünk Alsógallára, aztán körül pöfögi a Kálvári hegyet, s már látszik a hatalmas vöröstéglás állomás: „Felsőgalla”. Aggodalomra nincs ok, mert az egyetlen autóbusz minden vonatérkezéskor ott vár, s végigviszi utasait, előbb a Kálvária lábához betelepült kis falun, aztán végig zötyög az egyetlen Fő utcán, melynek bal oldalán az üzletek, kocsmák, mozik, jobb oldalán pedig a párhuzamosan benyúló bányásztelep utcái sorakoznak egyforma hosszú házsoraival. Egy-egy háztömbben öt, hat család lakik, s a ház mögött hosszú kert nyúlik el.

A ház előtt minden család bekerítve tartja kis kertjét, befuttatva illatos virágokkal. A házsorok, ha egyformák is a képe mégis igen változatos a telepnek. A házak között nem sarok, hanem közök vannak, ahova csak az igazán nagy fiúk járnak, labdarugós játékokra. Minden második közben, pumpás kút van, ahonnan nagyanyám egyszerre két vödörrel hozza a vizet, én meg mellette a kék zománcos tejeskannával büszkélkedek. Érzem, ezen a nyáron már kettőt is elbírok. Végre a busz megáll a mi sarkunkon. Nagyanyámék háza a második közben van, de ott vár a Fő út sarkán, én már látom őt. Ő akármilyen erősen is hunyorog rövidlátó, kék szemével, tudom a hangomra vár, hogy „itt vagyok”, s akkor szalad majd csak felém tárt karokkal, s hallom a kedves Isten hozottat, s „mekkorát nőtt a kis galambom.”

Ennél drágább csak nagyapám köszöntése lesz, mikor majd mondja: nézz a szemembe lelkem, had lám mennyit okosodtál, aztán a kéz szorítás, hogy mennyit erősödtem. A nap már lefelé kanyarodott a Fő út végén levő csillehuzal alá. Húzom is nagyanyám, hogy segítkezzek a „tata” érkezéséhez de ma még nincs rám szükség, mert a nagy asztal már terítve van, s a tágas konyhában a mosdó asztalon már ott a lavor tele vízzel. Így gyorsan futok vissza az első közre, mert onnan végig látok a Fő úton, ahol már feketélik a bányászok tömege. Feketék messziről de még feketébbek közletről. Bányalámpa az egyik kezükbe, csákány a másikban mely a vállukon könnyedén fekszik, pedig nagy darab bányafa kapaszkodik a hegyes végébe. Nagyapám az elsők között van, mert ő nem letről, hanem fentről jön, ő a gépház vezetője.

Csodálatos nagy üvegház a domb tetején, sikító gépekkel, de nagyapám egy kézmozdulatával el tudja hallgattatni, s akkor megállnak a csillék fent a huzalokon, s lent. Ilyen fontos ember az én nagyapám.

Egy pár ugrás és máris a karjában leszek, s a Fő út közepéről ő fog bevinni egészen a nagyanyám lábáig, s akkor majd azt mondja; „itt van Mariskám a kis galambod, etesd csak meg hamar”. Akármilyen is a vacsora, különös erőket tartalmazó ételből lett összeállítva, aminek nem lehet ellent mondani, még ha nem is a kedvenc ételekhez tartozik. A leves előtti velős kenyeret meg kell enni, mert akkor erős leszek, mint a Czina szomszédék Palija, aki tizenhat éves és már csillés fiú a bányában. Na és ki tudna ellent mondani a húslevesben úszkáló répának, mikor ma szombat este van, s az én hangom sem maradhat el a telep énekesei közül.

Vacsora után mindenki kiül a ház előtti kis kertbe, s előkerül a harmonika, citera. A szomszédék Palijának csak szájharmonikája van, de ő fújja a legszebben. Aztán megelevenedik a telep. Hozzánk is bejönnek majd sokan, s mindenki engem fog csodálni, dicsérni, aztán nagyanyám fog átmenni azokhoz, akik nem jöttek, hogy megmutasson nekik. Mikor már mindenhol sorba kínáltak és dicsértek, végre visszakerültem nagyapámhoz. Akkor kezdődött az igazi varázsa a nyári estének. Már ott van nagyapám lábánál a kis sámli, és én a térdére könyökölve fogom hallgatni a csodálatos történeteket. Vigyázni kell, hogy hogyan pislogok, mert ha valamelyik hosszabbra nyúlna, akkor nagyapám visszahoz a képzelet birodalmából a kiskertbe, s csak akkor térek magamhoz, mikor nagyanyám betakargat az ágyban, s a csókjai között halkán súgja: aludj kis galambom, a tata majd folytatja holnap.

Így mondta el egyik este az Ibrahim Basa történetét. A XVI. századtól török uralom volt Magyarországon, 150 évig. Konstantinápolyban székelt a szultán. Budán a pasa, a megyékben a basa, akik zsarolták, fosztogatták a népet, szállították a még megmaradt jószágot, meg a szép lányokat Budára a pasának, s onnan a javát meg a szultánnak. Ha hírül jutott Budának, hogy a Basa gazdagodik, és hogy magának is megtartott szép lányokat, akkor egy arany zsinórt küldtek neki, mely jelképezte a Szultán parancsát: földi életének végét, az utána maradt javának Budára való átvivését. Akadt egy török nemes, ki zsinórnál többre értékelte a szép magyar lány szerelmét, s ha földönfutóvá kellett válnia, és állandó nyomorban kellett töltenie az életét, ezt választotta. Így lett Allah kegyelt nemes Ibrahim Basájából Ábrahám, kinek leszármazottai a katolikus vallást követték.

Így mesélte el unokájának, az egykor gazdag nemes basa, valahol délen a Duna-Tisza közében, aki az én Ábrahám Ödön nevű anyai nagyapám dédapja volt. Így mesélte el nekem az én nagyapám, hogy egyszer majd én is így adjam tovább az unokáimnak.

Egy másik estén nagyapám az egyik észak-magyarországi grófi vadaskertbe varázsolt, ahol ő főgépész volt. Vele együtt éltem át a nagy vadászok kalandjait és hogyan fogott anyámnak egy kis árva őzikét, aki nem szomorkodott, mert szabad volt, s mert gondját viselték, és szerették. Ekkor egy nagy sóhaj szállt el tőlem, amit nagyapám elkapott, s mire a válasz másnap meg is érkezett. Az első állat életemben, ami csak az enyém volt, amit úgy becéztem, úgy szerettem, hogy el ne hagyjon, hogy mindig velem maradjon: egy picis kis mókus.

Nagyapám kalitkát is csinált Mukinak, de szabadon járt ki-be, s etetés idejére, mindig bent ült a helyén. Együtt ettük az amerikai mogyorót, mindkettőnk csemegéjét.

Nagyanyámmal együtt főztünk, olyankor viaszszállt gondolata a múltba, az emlékek szárnyán idevarázsolta azt a világot, mikor ő fiatal volt.

Így tudtam meg, hogy az 1890-es év vége felé a Vaskapu szabályozásnál nagyapám volt a hajósor (gőzhajó) kapitánya, és vezette a robbantásokat a nagy kiálló sziklatömbökön.

Nagyanyám, Kovács Mária, kinek szülei kisgyerek korában meghaltak. A kis Mária, mint egyetlen utód örökölte a család vagyonát. Szeged akkori egyik legnagyobb háza is az övé volt (még ma is áll, kupolás tornyával, restaurálva, mint műemlék). Az irigy rokonok életére törtek az örökség miatt, de ő túlélte.

A szegedi színházban ismerték meg egymást nagyapámmal.

„Gizikém, aranyom, láttad volna akkor nagyapádat milyen szép szál ember volt. Egyik nap beállított hozzám nagy dobozokkal. Begyűjtött az üst alá, aztán azt mondta: amíg maga fürdik, meg öltözik, addig én körülnézek. De mindent vegyen fel, amit a dobozban lel.” Tudod-e édes lelkem, hogy menyasszonyi ruha volt benne. Tata csak a hajamat tűzte fel, meg a fátyolt tette rám. Minden más holmimat rátette a tűzre. Aztán konflissal mentünk a paphoz. (Ez 1901-ben volt.) A lakást meg otthagytuk. Tata meg mondta, hogy osztozzanak rajta a rokonok. A nagy bérházért meg majd egyszer visszajövünk.

Gizikém, kis aranyom, ahogy nagyanyám szólított, szépen egyél, úgy mint anyukád, jaj az én Bözsikém az urdalomban, aki nem ismerte a grófi

gyerekeket, gondolhatta volna, hogy Bözsikém az egyik. Jobban tanult, mint a többi, mondta is a házi tanító, hogy mily nagy eszű lány. Szebben lovagolt, mint akármelyikük. Minden érdekelte, mindenhez értett. Mikor rám jött a migrénes fejgörcs, mely három napra lenyomott, Bözsikém vezette a házat és a cselédség jobban tartott tőle, mint a grófkisasszonytól. Ő ismerte Tata gépeit, ott segédkezett mindig körülötte. Ez Észak-Magyarországon Zemplén megyében a Zatureczky előtte meg a Sennyey grófi uradalomban volt, ahol nagyapád a gróf főgépésze és elektromos szakembere volt.

Édesanyád nem csak okos de nagyon bátor kislány volt.

Az első világháború után, szovjet hatásra itt is kommunista kormány alakult, Kun Béla vezetésével. Az ő ideológiájuk alapján üldözték a dzsentriket a felsőbb osztályba tartozókat.

Tudod kis aranyom, mikor a gróf az intézőjével meg a háza népével egyik reggel megszökött (biztos lepénzelte a kommunistákat).

Másnapra már bezárult az uradalom körül a gyűrű, aztán Tatát vették elő, hogy most ő a funkcionárius, hát adja elő a gróf kincseit. Volt esze a grófnak a pénzt, meg az ékszer magával vitte. Mondta Tata, itt a kastély, itt az értékes bútor meg a drága érték, de nekik pénz, meg ékszer kellett, amivel könnyebben odébb lehet állni. A cselédség is szétszéledt, eltűnt, vagy beállt a vörösök mellé. Elhurcolták szegény Tatát. Jaj, de összevissza kínozták, verték. Szíjat hasítottak a fejéből, egészen a nyakáig. Hosszú ideig nem tudtunk róla. Azt hittem belepusztulok a bánatba. Akkor meg Bözsikém azt mondta, elmegyek a papa után, megkeresem, már erőm se volt őt visszatartani, mert a fejfájásom megint elragadott. Mikor magamhoz tértem, s kibotorkáltam a szobámból, hát egy csontvázat láttam Tata ágyában. Ő volt az kis aranyon, a nagyapád. Hazahozta nekem a Bözsikém, pedig az uradalom körül még mindig a vörösök garázdálkodtak. Tata megszökött tőlük. Haladt, amíg tudott, de közben megkapta a „spanyolt” (Európában egy erős influenza-járvány, ezrével hullottak el az emberek). Kitért rajta a láz, s az erdő egyik vadászlesére húzódott be. Mondta is az én Bözsikém, ha ott nincs, akkor sehol, mert azt csak ketten ismerték. Kedvenc vadászhelyünk volt. Ott találta, megetette, megitta jó erős szesszel, aztán három napba tellett, mire az erdő szélétől hazaérték. Isteni csoda kis aranyom, hogy a Tata megmaradt. A kamrában meg a széna között dugdostuk őt, nehogy a vörösök megtalálják. Mikor anyi

ereje volt, hogy elindulhattunk, ott is hagyunk mindent. Bevagoníroztuk magunkat egy marhavagonba a szalma közé. Már indult a vonat, mikor Bözsikém kedvenc kutya, Csöpi, akit már nem láttunk a vörösök óta, kiugrott a bokorból, de már akkor igen lihegett mikor a vonat közelébe ért, így a felgyorsuló vonat mellett egyre jobban és jobban lemaradt. Bözsikém majdnem kiugrott utána. Egyedül ez a kis jószág maradt volna velünk, hűséggel az egész uradalomból.

Gondolom nagyszüleim innen Szegedre mehettek, s miután az elektromos szaküzlet és a ház is elúszott, a pénz devalvációja által, körülbelül 1925-ben mehettek Felsőgallára, ahol nagyapám a Tatabányai Kőszénbánya Rt. gépésze lett.

Édesanyám intelligens, okos lány volt, s nem talált társaságot az ottani bányász fiúk között, sem a nagyképű, külön kasztot képviselő tisztviselő fiúk között. Édesapám, Franceschini Károly Felsőgallán dolgozott. Édesanyám apámat különbnek tartotta az összes gallai fiúnál. 1926-ban hozzám ment feleségül. Felmentek Budapestre, kaptak egyszoba-konyhás kis lakást. A fényes úri életből a nyomorba csöppent a gazdasági válság miatt. 1927-ben születtem én. Édesanyám szeretete mellett a depressziós hangulatára emlékszem és csak a gallai idők jelentették gyermekkori boldogságomat.

Így telt a nyár, még szeptember tova nem kergette, s anyám értem nem jött, hogy visszavigyen, mert most már iskolás leszek. A búcsúzásra gondolni sem szeretek. A vonaton a fejemmel az üveg lapjának támaszkodtam, s a vonat zakatolásával mondogattam: Visz-sza-jö-vök, visz-sza-jö-vök. Anyám néha megsimogatta a fejem. Nem is szólt hozzám, tudta úgysem válaszolnék, mert igen el vagyok foglalva a könnyeim nyelésével, s a magam vigasztalásával, amint szünet nélkül mondogattam: visszajövök, mindig visszajövök. Akármi is történne velem a városban a nyárra úgyis visszajövök. Nagyapámék nagy háza, kertje mindig vár rám, és én mindig visszajövök. Akkor nem tudtam, hogy két nyár van csak hátra a gallai nyarakból, hogy nagyapámat a Tatabányai Bánya Igazgatósága nyugdíjazni fogja, s át kell adniuk a házat, kertet, valamelyik fiatalabb gépésznek. Jobb is, hogy nem tudtam előre, hogy még két nyár, és kiűzöttje leszek az én Paradicsomomnak, ahova többé vissza nem térhetek. Pedig visszamentem, 1946 tavaszán, a háború után. Egy egész napig tartott a pár órás vonatút. Miért mentem? Nem is tudom, de menni akartam. Kihez mentem? Senkihez, de mégis találni akartam valakit. A felsőgallai állomás

kicsi volt, hideg és kormos. A Fő utcán végiggyalogoltam. Sáros volt, s a házak kopottak, itt-ott omladoztak. A telep egy részét lerombolták. A mi utcánkhoz értem. Nagypámék volt háza zárva volt. A lugasnak nyoma veszett. A kert picire zsugorodott. Bementem a Czina szomszédhoz. A konyha kicsi volt és lángos illat helyett keserű füstszag terjengett. Egy fiatalasszony jött elő, kitől megtudtam hogy apósa, anyósa meghalt, ura, a Pali a bányában van. Elindultam a hegy felé. eltűntek a régi utcák, eltűnt a gépház. A leégett öreg torony helyén, új szellőztető. Csak mentem, mentem, míg el nem értem az első tárnához. Ott tátongott sötéten, de a szénnel teli csilléket már nem ontotta. Rámesteledett. Éhes voltam, fáztam. Visszamentem az állomásra. Órákat kellett várnom a vonatra. Kínos hosszú idő volt, s én akkor már menekültem volna innen el. Nem vissza Pestre, de valahova, ahol megtalálnám, amit elvesztettem.

A múltat ne akard életre hívni a jelenbe, mert akkor végleg meghal. Ami szép volt és elmúlt hagyd örökké élni az emlék színes fátyla mögött.

Most térjünk vissza az új világba.

G. atya nekem a Crippled Children kórház Physical Therapy osztályán szerzett állást. Angolul még nem beszéltem, de mindent megértettem, mert a kórlapon a Dg, Rx, latinul volt írva, amiben járatos voltam. Az orvosi egyetemen tanult anatómiai tudásom még frissen a fejemben volt, így én végeztem az izomvizsgálatokat a sok-sok Poliomyelitisben szenvedő gyereken (ez 1957-ben volt, akkor jött a Salk Vaccin). A következő évben a Tolidomine hiányos végtag nélkül született babákkal lett tele az osztályunk. Beiratkoztam a Seton Hall University, Educational child psychológiára, hogy megértssem, s közelebb kerüljek az amerikai gyerekekhez kik nevelésben eltérőek voltak az európai disciplinaris societiben neveltektől. Még nem volt meg a P.T. diplomám, de már aktív feje voltam az osztálynak. Innen egy Cerebral Palsy Day centerbe mentem, ahol minden gyerek az „enyém” volt. Hamar elnyertem bizalmukat, s kölcsönös szeretettel könnyen ment a kezelés.

Az évek szálltak. A kis Anciból serdülő nagylány lett, problémamentesen vidáman éltünk együtt, mint két barátnő.

Anci érettségi után a Bridgeport egyetemre ment, én pedig férjhez mentem. Közbe megbetegedtem. Egy erősebb visszaesést kaptam, ami bizonyította az 1959-ben diagnosztizált M.S.-t. Hamarosan felépültem 1969-ben Wilmington De.-ban telepedtünk le, ahol a Newark Med Cnt-be privát P.T.

klinikát alapítottam. Anci Bridgeportból hazajött a Newarky egyetemre, ahol biológiából szerezte meg a B.S. diplomát. Utána a pensylvanai egyetemen a P.T diplomát. Ott ismerte meg párját, akihez férjhez ment. Rövid Californiai tartózkodásuk után visszajöttek Willmingtonba első unokámmal Jenniferrel.

Férjemmel több felé éltünk. Mint toxicológus, industrial medicine, és belgyógyász szakorvos nagy Co. alkalmazták, mint Oxidental Petroleum, Crysler, DuPont. Így vetődtem én is vele különböző részeire az országnak. Sokat utaztunk. Mikor itthon voltam, életem kedves hobbijával kőfaragással foglalkoztam, amit éveken keresztül és még most is tanítok. Férjem meghalt két éve, így kétszeres özvegy lettem. Hosszú házasságunk volt együtt.

Tudom szeretett, de különös, nehéz, rideg természete volt, ki soha nem tudta érzéseit kimutatni, vagy gyöngédséget adni. Így becsületben, kötelességtudóan éltük le egymás mellett életünket. De kaptam kárpótlást gyönyörű, aranyos három unokámtól.

A Niagara Falls-i nyarak, mikor jöttek hozzám vakációra. Évről évre látni növekedésüket, fejlődésüket, érezni szeretetüket, úgy éreztem a legnagyobb boldogság megadatott részemre. Sajnos hamar elszállt az idő. Felnőttek, elrepültek, élnek a maguk életét, de szívemben őrzöm a három kicsit, amint hozzám bújnak, s ölemben dajkálom őket.

Közben megöregedtem. Visszanézve fiatalkoromra, úgy érzem, szerencsés voltam. Felettem lévő erő megáldott tiszta lelkiismerettel, logikus ésszel, erős akaráttal. Így megláthattam, mi a helyes út, tudtam dönteni, s keresztülvinni, amit kellett. Másként hogyan tudtam volna, mint fiatal lány egymagam (anyám meghalt, apámat katonának vitték) a háború utolsó évét, a bombázást, német megszállást, az orosz bevonulást, az éhezést, a fagyoskodást, pincékben való bujkálást minden segítség nélkül, család nélkül teljesen egyedül végig csinálni. De túléltem.

Most ismét Ancikámmal vagyok együtt, mint két barátnő.

Az a különbség, hogy most inkább ő fogja az én kezem.

Azt mondják; minden ember egy külön sziget az élet tengerén.

Vessél jó magot, hogy egészséges utódod, érett termésed legyen.

Én ezt tettem, s nekem termett a legjobbja, legszebbje.

Folytassátok ti is...

Unokáimnak: Jennifer, Ádám, Candice Örök szeretettel

Budapest

